

Souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů

Bc. Jana Šrámková

Diplomová práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Šrámková
Osobní číslo:	H230371
Studijní program:	N0111A190013 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti užívání kratomu, psychoaktivních látek a akademické úspěšnosti.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HILLYER, Joanne, 2017. *Kratom Cure: Potent Plant for Pain, Anxiety, Addiction*. Independently Published. ISBN 9781549878091.
MIOVSKÝ, Michal, 1999. *LSD a jiné halucinogeny*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-35-9.
NEŠPOR, Karel, 2013. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-908-8.
POKORNÝ, Vratislav, Jana TELCOVÁ a Anton TOMKO, 2002. *Patologické závislosti*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky. ISBN 80-86568-02-4.
PRESL, Jiří, 1995. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?* Praha: Maxdorf. ISBN 80-85800-25-X.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Radana Krutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zaměřuje na dosud málo prozkoumanou souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů. V teoretické části je poskytnut komplexní pohled na historický, chemický a sociokulturní kontext kratomu a zároveň jsou diskutovány determinanty akademické úspěšnosti v kontextu nároků vysokoškolského studia a psychosociálních faktorů. Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu realizovaného na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, kde bylo analyzováno 226 kompletně vyplněných dotazníků. Výsledky ukazují, že ačkoliv celková míra užívání kratomu je nízká, existují statisticky významné rozdíly v závislosti na pohlaví a ročníku studia. Zásadní zjištění spočívá ve výsledku, že studenti, kteří kratom užívají, subjektivně hodnotí svoji akademickou úspěšnost jako vyšší, což je ale v rozporu s jejich objektivně stanovenými výsledky (průměrným prospěchem za poslední semestr). Tento rozpor je vysvětlitelný indukovanými účinky kratomu, jako jsou euforie, zlepšená nálada a zvýšená sebedůvěra, které mohou vést k nadhodnocení vlastních schopností a ke zkreslenému sebevnímání. Studie tedy nejen podtrhuje potenciální negativní vliv užívání psychoaktivních látek na kognitivní funkce a studijní výkon, ale také zdůrazňuje nutnost preventivních opatření a podpůrných intervencí v akademickém prostředí.

Klíčová slova: kratom, akademická úspěšnost, sociální pedagogika, preventivní intervence, psychosociální determinanty, vzdělávací strategie

ABSTRACT

This master's thesis explores the little-studied link between kratom use and the academic performance of humanities students. The theoretical section offers a clear overview of the historical, chemical, and sociocultural aspects of kratom, as well as the factors that influence academic success in higher education, including various psychosocial elements. The practical part is based on a quantitative study conducted at Tomas Bata University in Zlín, where 226 completed questionnaires were analyzed. The results reveal that although overall kratom use is low, there are significant differences based on gender and year of study. A key finding is that students who use kratom tend to rate their own academic success higher, even though their actual performance (measured by the average grades from the last semester) is lower. This gap can be explained by the effects of kratom – such as euphoria, improved mood, and increased self-confidence – which may lead students to overestimate their abilities and have a distorted self-view. The study thus emphasizes not only the potential negative impact of psychoactive substances on cognitive functions and academic performance but also the need for preventive measures and supportive interventions within the academic environment.

Keywords: kratom, academic achievement, social pedagogy, preventive interventions, psychosocial determinants, educational strategies

Na konci své akademické cesty bych ráda vyjádřila upřímnou a hlubokou vděčnost paní Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D., za její mimořádnou pečlivost, trpělivost a neocenitelnou podporu. Její precizní rady a důsledný přístup se staly inspirací nejen pro dokončení této diplomové práce, ale také pro můj celkový osobní i profesní růst.

Mé srdečné poděkování patří i mým nejbližším, jejichž podpora mi byla stálým zdrojem síly. Velké díky náleží mému švagrovi – zkušenému statistikovi, za jeho odbornou pomoc při ověřování hypotéz, a mé sestře – lingvistce, za precizní práci a trpělivost, kterou věnovala korekturám textu.

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.“

Jan Amos Komenský

OBSAH

ÚVOD.....	13
I TEORETICKÁ ČÁST	15
1 KRATOM ČILI MITRAGYNA SPECIOSA	16
1.1 HISTORIE KRATOMU A JEHO PŮVOD	16
1.2 CHEMICKÉ SLOŽENÍ.....	17
1.3 DOSTUPNOST KRATOMU	17
1.4 ZPŮSOBY UŽÍVÁNÍ KRATOMU	18
1.5 ŽÁDOUCÍ ÚČINKY A RIZIKA SPOJENÁ S UŽÍVÁNÍM KRATOMU	19
1.6 PRÁVNÍ RÁMEC UŽÍVÁNÍ KRATOMU	22
2 AKADEMICKÁ ÚSPĚŠNOST	25
2.1 VYMEZENÍ POJMU „AKADEMICKÁ ÚSPĚŠNOST“	25
2.2 DETERMINANTY AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI	26
2.3 MOTIVACE JAKO FAKTOR AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI	28
2.4 KOGNITIVNÍ KAPACITA A AKADEMICKÉ STRATEGIE STUDENTŮ JAKO FAKTORY AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI	29
2.5 BĚŽNĚ UŽÍVANÉ STIMULAČNÍ LÁTKY A JEJICH VLIV NA STUDIJNÍ VÝKON	29
2.6 RIZIKOVÉ PSYCHOAKTIVNÍ STIMULANTY A JEJICH DOPAD NA AKADEMICKOU ÚSPĚŠNOST	30
3 ROLE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V BOJI PROTI NEGATIVNÍM DOPADŮM UŽÍVÁNÍ KRATOMU NA AKADEMICKOU ÚSPĚŠNOST.....	31
3.1 VÝZNAM TÉMATU PRO SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKU	31
3.2 SOCIÁLNĚ-PEDAGOGICKÝ PŘÍSTUP JAKO PROSTŘEDEK PREVENCE UŽÍVÁNÍ PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK.....	32
3.3 REALIZACE PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ TYKAJÍCÍCH SE NÁVYKOVÉHO UŽÍVÁNÍ V RÁMCI AKADEMICKÉ SFÉRY	33
3.4 PRÁVNÍ REGULACE A SOCIÁLNÍ NORMY V OBLASTI UŽÍVÁNÍ PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK NA UNIVERZITÁCH	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.2 CÍL VÝZKUMU	38
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	38
4.4 PROMĚNNÉ	39
4.5 POJETÍ VÝZKUMU	41
4.6 TECHNIKA SBĚRU DAT	42

4.7	VÝZKUMNÝ SOUBOR	45
4.8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	47
5	ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT	48
5.1	DESKRIPTIVNÍ ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	48
5.2	STATISTICKÉ VYHODNOCENÍ DAT A TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	60
6	INTERPRETACE DAT	74
6.1	IDENTIFIKACE LIMITŮ VÝZKUMU A NÁVRHY PRO PRAXI	78
	ZÁVĚR.....	82
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
	SEZNAM GRAFŮ	90
	SEZNAM TABULEK.....	91
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	92
6.2	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ.....	92
6.3	ZKRATKY	92

ÚVOD

Akademická úspěšnost má zásadní význam pro jedince, ať už v jeho profesním nebo osobním rozvoji, při čemž zde významnou roli hraje i mechanismus adaptace studentů na vysokou míru zátěže. Dnešní společnost zaznamenává nárůst v oblasti užívání psychoaktivních látek. Mezi ně řadíme i *Mitragyna speciosa* neboli kratom, kdy se rostoucí zájem o tuto látku projevuje také v akademické sféře. V rámci této problematiky vyvstává otázka, jestli existuje souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností humanitně orientovaných oborů, ať už se jedná o subjektivní vnímání úspěchu nebo objektivní akademické výsledky.

V úvodu teoretické části se zabýváme podrobným popisem kratomu, konkrétně jeho historickým kontextem, původem, chemickým složením a tržní dostupností, způsobem jeho užívání. Věnujeme se též jak příznivým účinkům, tak i možným rizikům, která jsou spojena s jeho konzumací. Dále objasňujeme podstatu pojmu akademická úspěšnost a možné faktory a determinanty, které mohou mít vliv u vysokoškoláků na jejich studijní výkon. Klíčovou roli zde hraje také vyjasnění motivačních a kognitivních mechanismů v tomto kontextu, jejichž funkce mohou být užíváním psychoaktivních látek oslabeny. Dále věnujeme pozornost roli sociální pedagogiky ve snaze eliminovat negativní dopady užívání kratomu a mapujeme dostupné možnosti realizace preventivních strategií, které by se zaměřovaly na návykové užívání ve vysokoškolské sféře.

Praktická část této práce byla pojata formou kvantitativního výzkumu, který jsme realizovali za pomoci strukturovaného dotazníkového šetření mezi studenty humanitně orientovaných oborů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Výzkum byl primárně zaměřen na odhalení existence souvislosti užívání kratomu a akademické úspěšnosti. Konkrétně jsme analyzovali, zda existuje statisticky významná souvislost mezi užíváním této látky a subjektivním vnímáním akademické úspěšnosti, případně se skutečným prospěchem v podobě známek za poslední semestr. V rámci výzkumu jsme zjišťovali také míru užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných oborů, objasňovali jsme, s jakou frekvencí a jakým způsobem jej užívají. Dále jsme se snažili zjistit nejčastěji preferovanou dávku kratomu, hlavní motivace studentů k jeho užívání a pozorované účinky. Cílem práce bylo také odhalit rozdíly v některých z těchto proměnných v závislosti na pohlaví, výši ročníku nebo pravidelnosti užívání.

Závěry tohoto výzkumu mohou podpořit povědomí o potenciálních negativních důsledcích užívání návykových látek jako je kratom vysokoškolskými studenty a poskytnout cenné informace pro vytváření preventivních programů, jejichž cílem by měla být podpora zdravého životního stylu a schopnost čelit výzvám a nárokům spojených se studiem vysoké školy. Doufáme, že propojení teoretických východisek s výsledky výzkumu přispěje k lepšímu porozumění tomu, jak může užívání kratomu souviset s akademickou úspěšností studentů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 KRATOM ČILI MITRAGYNA SPECIOSA

Mitragyna speciosa je rostlina, která pochází z jihovýchodu Asie a díky svým účinkům získala významnou roli v oblasti tradiční medicíny. Je známá pro svou schopnost potlačit bolest a podpořit výkonnost. S rostoucím zájmem o přírodní produkty a alternativní medicínu se zvýšil také zájem o tuto rostlinu. Svou pozornost získal především díky svým stimulačním účinkům v oblasti alternativní medicíny nebo jako pomocný prostředek při odvykání opioidů. O kratomu se však stále více hovoří také kvůli negativním dopadům a rizikům, které se s jeho užíváním pojí.

1.1 Historie kratomu a jeho původ

Mitragyna speciosa je vědecký název pro rostlinu, kterou populace zná spíše pod názvem kratom. Jedná se o tropický strom, který je příbuzný kávovníku a roste na území Asie (nejčastěji Thajsko, Indonésie a Malajsie). Dle autorů Fuska a Pohanky (2023) obsahuje kratom řadu alkaloidů, díky kterým má psychoaktivní, v některých případech i léčivé účinky. Těchto účinků využívala od pradávna tradiční medicína jihovýchodní Asie například při léčbě kašle, střevních infekcí nebo hojení ran. Listy rostliny *Mitragyna speciosa* (dále jen kratom) uživatelé často vyvařili v odvar nebo přímo čerstvé lístky žvýkali. Kratom se kromě podpory léčby nemocí využíval také za účelem nabuzení k výkonu a dodání energie u jedinců, kteří měli dlouhé a náročné pracovní směny. V 19. století se využíval v oblastech drogových závislostí. Díky jeho uklidňujícím a sedativním účinkům, tedy účinkům podobným opioidů, měl totiž schopnost pomoci při zvládání abstinčních příznaků (Plačková, Kasal, 2022).

Teprve nedávno věda začala více odkrývat farmakologii kratomu, což opět přispělo k jeho popularizaci. Věda identifikovala 2 klíčové látky: mitragynin a 7-hydroxymitragynin, které jeho účinky způsobují. Plačková a Kasal (2022) také uvádí, že kratom se díky rostoucímu zájmu začal dostávat i dál mimo svůj region, kde vzniknul, do západních zemí. Rostoucí popularita této látky a stále větší počet uživatelů, však může ohrožovat naši společnost svými negativními dopady na lidské zdraví a stále větším počtem vzniku závislostí na této látce. Řada odborníků a legislativců tak usiluje o nalezení řešení na problematiku spojenou s užíváním kratomu. Snaží se najít rovnováhu mezi možnými přínosy a negativními dopady.

Přestože v některých oblastech má užívání kratomu již dlouhou historii, stále je kratom velice diskutované a kontroverzní téma. V některých státech je jeho užívání silně

regulováno nebo zakázáno, v jiných zemích zůstává jeho právní postavení stále otázkou. Z historie užívání kratomu se dozvídáme, jaký význam plnil tento strom v tradiční asijské kultuře a jak se jeho role postupně měnila z tradičního léčícího prostředku v něco populárního v průběhu rozšiřování do zbytku celého světa (Plačková a Kasal, 2022).

1.2 Chemické složení

Jak zmiňují autoři Fusek a Pohanka (2023), kratom svou popularitu získal právě díky svému složení látek, které nazýváme psychoaktivní alkaloidy. Nejvíce dominantními psychoaktivními alkaloidy kratomu jsou již zmiňované mitragynin a 7-hydroxymitragynin. Oba alkaloidy byly častým předmětem výzkumu zejména v posledních letech. Zjistilo se, že tyto látky působí na lidské opioidní receptory a jejich hlavními účinky jsou tlumení bolesti, pocity uklidnění a relaxace, v některých případech až euforie. Autoři Plačková a Kasal (2022) se také zaměřují na obě tyto látky a z jejich studie vyplývá, že alkaloid mitragynin je v kratomu obsažen ve větší míře, zatímco 7-hydroxymitragyninu je tam podstatně méně, ale jeho účinky na opioidní receptory člověka jsou daleko silnější. Obě tyto složky jsou koncentrovány v listech stromu *Mitragyna speciosa*.

1.3 Dostupnost kratomu

Díky rostoucí popularitě kratomu, ať už na terapeutické či rekreační bázi užívání, je kratom dostupný stále ve více zemích. Nejrozšířenější je kratom v asijských zemích, ze kterých tato rostlina pochází, ale stále ve větší míře se dostává do světa (např. oblastí USA, Evropa i ČR).

Jak uvádí autor Cinosi (2015) rozvoz a dostupnost kratomu jsou běžnou součástí kulturních tradic a zvyků v zemích jako jsou například Indonésie, Malajsie a Thajsko. Kratom mohou místní obyvatelé běžně sehnat na tuzemských tržnicích v podobě čaje, prášku nebo i čerstvých lístků. Obyvatelé těchto zemí kratom užívají za účelem spojeným s tradicí nebo s posílením výkonu při práci.

Mezinárodní distribuce kratomu podle autorů Veltri a Grundmann (2019) spočívá převážně přes různou řadu e-shopů. Na internetových obchodech lze sehnat produkty obsahující koncentrovaný extrakt této látky. Nejčastěji bývá kratom dostupný v podobě namletého prášku. Díky možnosti zakoupit kratom na různých platformách online se kratom rozšířil dále do zemí, kde jeho prodej není regulován legislativou. V takových zemích pak často můžeme tento produkt sehnat i v kamenných obchodech nebo automatech.

Plačková a Kasal (2022) se zmiňují o problematice dostupnosti kratomu v ČR. Kratom mohli ještě donedávna obyvatelé ČR sehnat poměrně snadno. V roce 2023 jej zájemci směli zakoupit v českých kamenných obchodech, automatech i skrze e-shopy. Jeho prodej nebyl nijak regulován, protože v jsme dlouhodobě postrádali legislativu, která by omezila a regulovala prodej tohoto produktu. Prodej kratomu a počet jeho uživatelů sice stále vzrůstá, ale přibývá také diskusí o možnostech jeho zneužívání a rizicích pro naše zdraví. Na základě těchto obav se tak začíná stále více zvažovat legislativní regulace prodeje a užívání produktu, a to i v ČR. V zemích, kde není užívání kratomu legislativně omezeno může docházet ke zneužívání tohoto produktu některými rizikovými skupinami jako je například současná mládež (Hassan et al., 2013).

1.4 Způsoby užívání kratomu

Podle tradic a zvyků jihovýchodní Asie se listy stromu nejčastěji v čerstvé podobě žvýkaly. Často k nim byla přidána špetka soli, která měla předejít zácpě, jakožto jednomu z častých vedlejších příznaků (Cinnosi, 2015). Pokud listy nebyly čerstvé, Asiaté používali sušené listy, ze kterých si vařili odvary a čaje. Jak konstatují Veltri a Grundmann (2019), oba tyto způsoby užívání byly spojeny s poměrně rychlým nástupem účinků.

Užívání kratomu zahrnuje několik metod, které si uživatelé vybírají podle vlastních preferencí. Nejčastějším způsobem je rozpouštění jemně pomletého prášku ve vodě nebo jiné tekutině, což umožňuje snadné odměření a konzumaci požadované dávky. Někteří uživatelé však volí i přímé užití prášku, například tak, že jej umístí přímo do pusy. Alternativou jsou rovněž kapsle a tabletky, které nabízejí pohodlnou a rychlou cestu ke konzumaci (Paláčková, Kasal, 2022).

Dnešní doba přináší kromě toho i další moderní způsoby, kterými lze užívat kratom a to například v podobě vaporizace nebo pití energetických nápojů, které kratom obsahují. Autoři Veltri a Grundmann (2019) popisují, že tyto moderní způsoby užití kratomu se stávají lákavým trendem převážně pro mladou generaci. V důsledku praktikování těchto metod se tak stává aktuálním problémem u dnešní mládeže riziko nekontrolovatelné užívání, neustálé navyšování dávek kratomu a s tím spojený vznik závislostí. Velkou obavou činí také samotný přístup ke kratomu u skupiny mladistvých.

1.5 Žádoucí účinky a rizika spojená s užíváním kratomu

Kratom si svou popularitu získal díky pocitům, které přináší – nabuzení, zlepšení výkonu a produktivity. Jiní jej vyhledávají také pro jeho schopnost zklidnit a potlačit bolest. V této kapitole shrnujeme současné vědecké poznatky o negativních dopadech, které s sebou užívání kratomu ve vyšších dávkách nebo na pravidelné bázi přináší.

Pozitivní somatické aspekty užívání kratomu

Jak uvádí Veltri a Grundmann (2019), na naše opioidní receptory se vážou po užití kratomu 2 hlavní látky, kterými jsou mitragynin a 7-hydroxymitraginin. Tyto dva aktivní alkaloidy mohou v lidském těle způsobit změny, které mohou být pro uživatele chtěné a žádoucí. Při nižších dávkách jsou těmito změnami nejčastěji zlepšení produktivity, zlepšení výkonu a pracovního nasazení, schopnost soustředit se, potlačení únavy, posílená sebedůvěra a pozitivní změny nálady. Právě tyto účinky mohou být nejčastější motivací k užívání mezi studenty vysokých škol, kteří usilují o lepší produktivitu, soustředění během učení a kognitivní výkony. Konkrétně alkaloid mitragynin má vliv na náš centrální nervový systém a podporuje jeho aktivitu. Z poznatků autorů Hassana et al. (2013) vyplývá, že do akademického prostředí studentů lze aplikovat i tradiční užívání kratomů dělníků v jihovýchodní Asii, kteří listy kratomu žvýkali se záměrem navýšit jejich fyzickou i psychickou odolnost při obtížné práci. Studentům tak kratom může slibovat silnější fyzickou i psychickou výdrž například během náročného zkouškového období. Některé studie také zjistily, že kratom v nižších dávkách může způsobit větší pružnost v myšlení a pomoci rychleji reagovat na velké množství komplexních informací (Singh et al, 2014). Vedle toho existuje několik výzkumů, které hovoří o případech, kdy kratom pomohl při zvládání stresových situací, dokonce i lehkých formách úzkosti a depresí (Hassan. et al. 2013). Tyto studie poukazují na možnost využití kratomu v boji proti akademickým výzvám a psychické nestabilitě mezi studenty. Kratom bývá v mnohých případech aplikován i za účelem podpoření sociální interakce a zvýšení komunikativnosti. Chemické složení produktu jako anxiolytika, která mají schopnost potlačovat napětí a strach, kdy kognitivní činnost zůstává aktivní. Díky tomu se student vysoké školy může snadněji vyjadřovat, začlenit se do sociálních interakcí a lépe zvládat prezentování projektů před třídou, skupinové diskuse i ústní zkoušení.

Negativní somatické aspekty užívání kratomu

Užívání kratomu sebou bohužel nese řadu rizik a nežádoucích účinků spojených s jeho užíváním. Působení vedlejších účinků kratomu může mít velmi negativní dopad na kvalitu lidského života. Nejčastější vedlejší účinky kratomu vymezují autoři Cinosi et al. (2015) a řadí mezi ně problémy s trávením, pocity nevolnosti, na zvracení a zácpa. Tyto účinky nejčastěji pociťují dlouhodobí uživatelé. U studentů, kteří aplikují kratom v době zkouškového období za účelem zmírnění stresu nebo posílení výkonu, tak mohou tyto nepříznivé účinky paradoxně vést k horšímu fungování, soustředění a nasazení pro plnění jejich povinností. Dalšími běžnými změnami v těle, které jsou spojeny s užíváním kratomu, jsou podle Singha et al. (2014) střídavé návaly horka a zimy, třes, větší míra pocení a změny teploty těla. Pokud se tyto tělesné znaky projevují u studenta například během jeho prezentování nebo ústního zkoušení, u kterých je důležitý klid, může jej ještě více rozhodit, že ztrácí kontrolu nad vlastním chováním a tělem. Uživatelé vyšších dávek kratomu se často setkávají také s problémy s usínáním, se zhoršenou kvalitou spánku a v některých případech i s velmi vyčerpávající dlouhodobou nespavostí. Tyto účinky jsou zapříčiněny narušeným fungováním spánkových hormonů díky stimulačním látkám kratomu jako je mytragynin. Jak podotýká autor Hassan et al. (2013), pokud má člověk nedostatek odpočinku, jeho tělo začne při náročném výkonu, později i při každodenním fungování, stagnovat. Pro studenty toto narušení spánkových cyklů může znamenat i zhoršení kognitivních výkonů, což může znamenat velkou komplikaci při zvládání úkolů spojených se studiem. Uživatelé kratomu však může potkat celá řada dalších nežádoucích účinků, které mohou být velmi individuální. Mezi ně patří snížená chuť k jídlu, sucho v ústech (Hassan et al., 2013). Pokud jedinci užívají nekvalitní kratom, hrozí v těchto případech i poškození některých orgánů, nejčastěji jater (Cinnosi et al. 2015).

Pozitivní psychologické aspekty užívání kratomu

Kratom díky svému chemickému složení může v určitých dávkách působit antidepressivně a protiúzkostně, což může být jednou z hlavních motivací užití kratomu u jedinců, kteří čelí stresu, lehčí formě deprese nebo úzkosti. Na základě tvrzení autora Hassana et al. (2013) tak jedinec procházející náročnější životní etapou po užití kratomu může pocítit uklidnění, zlepšení nálady a v některých případech až stavy podobné euforii. Studenti se tak často mohou domnívat, že jim kratom slibuje psychickou stabilitu, lepší zvládání stresového období během zkoušek a také posílení motivace k podávání studijních výkonů.

Negativní psychologické dopady užívání kratomu

Kratom se sice může jevit jako slibné řešení v otázce akademického stresu, obav z budoucnosti, může se zdát být dobrým hnacím motorem pro studijní výkon, avšak stále více výzkumů poukazuje na to, že rizik spojených s užíváním této látky není málo a rozhodně by neměly být brány na lehkou váhu. Zejména dlouhodobé užívání kratomu, časté užívání nebo užívání vyšších dávek může mít veliký dopad na kvalitu našeho zdraví a na psychiku. Singh et al. (2014) zmiňuje jeden z nejčastějších negativních jevů, kterým je stále vyšší tolerance na látku, vznik závislosti a s ní spojené abstinenci příznaky, které se objevují u dlouhodobých uživatelů pokaždé, kdy se pokusí s užíváním kratomu přestat. Tyto abstinenci příznaky se často projevují zhoršením psychického stavu, takže přestože kratom byl mnohými užíván za účelem psychické pohody, jejich psychika se naopak často ještě zhorší. V některých případech mohou u abstinujících přijít deprese, úzkostné stavy, neustálá nervozita a podrážděnost, kdy tyto nežádoucí účinky mohou studentům mnohdy znemožňovat efektivní fungování ve studijním prostředí.

Pozitivní sociální aspekty užívání kratomu

Na užívání kratomu pohlíží autor Cinosi et al. (2015) očima tradičních komunit států jihovýchodní Asie jako na společenský nástroj posilující pracovní výkonnost a výdrž. Užívání kratomu je zde s tímto záměrem užíváno zcela běžně a stává se tak formou kulturní tradice a rituálu, které navíc přispívají k ekonomické produktivitě. Na fenomén užívání kratomu v naší společnosti, například u vysokoškolských studentů, je však pohlíženo velice kontroverzně. Autor uvádí, že kratom může studentovi vysoké školy pomoci se zvládnutím komunikačních dovedností, sociálním stresem nebo navazováním nových vztahů.

Negativní sociální dopady užívání kratomu

V případě problémového užívání, kdy se dávkování kratomu studentovi vymkne z rukou a je na něm třeba závislý, často přichází různé formy úzkostí, deprese a jedince to může od zbytku vrstevníků naprosto izolovat. Své sociální vazby tak může naopak ztratit (Singh et al., 2014).

Pokud uživatelé kratomu podlehnou kratomu a stanou se závislými, Veltri a Grundmann (2019) popisují další negativní sociální aspekt, kterým může být určitá forma sociálního vyloučení ze strany okolí uživatele. Stává se, že přátelé či rodina začnou na jedince závislého na kratomu pohlížet jinak, dost často negativně. Jejich závislost totiž způsobuje výkyvy nálady, projevy agrese a podráždění, což může mít značný vliv na kvalitu jejich vztahů. Nepřijetí okolím a jejich izolace pak zapříčiní posílení nedůvěry ke společnosti. Ztrácí pak

zájem své problémy s někým řešit a otevřít se. Tím se psychické i sociální problémy uživatele stále více kumulují (Singh et al., 2014).

Kromě toho člověk, který trpí závislostí na kratomu, bývá dlouhodobě ve spánkové deficitu a postupně přichází kontrolu nad sebou samým, není schopen aktivně fungovat ve společnosti, ztrácí odpovědnost a začíná být sociálně pasivní (Hassan et al. 2013). Problémem mohou být pro jedince závislého na kratomu společenské aktivity během studia, běžné týmové projekty a skupinové úkoly, které se se studiem na vysoké škole souvisí. Pro uživatele bývá prioritou užívání kratomu, při jehož nadměrném užívání přichází již zmíněné důsledky. To může znamenat přítěž pro vrstevníky, pro které jsou úkoly a studium prioritou, mají mezi sebou uživatele kratomu a při týmových pracích spoléhají na spolupráci a zodpovědný přístup všech členů skupiny.

I samotná závislost na kratomu je závažným negativním sociálním aspektem, které se s nadměrným nebo dlouhodobým užíváním kratomu pojí. Pro závislé uživatele se kratom stane centrem všeho dění v jejich životě, a prioritou, kolem které se začne vše točit. Hodně času a i financí začínají investovat do sehnání této látky stále ve větším množství. Autor Singh et al. (2014) uvádí, že se pak může snadno stát, že se student užívající kratom zaměřuje nejvíce na přítomný okamžik a na aktuální potřebu užít látku, přestává se soustředit na studium, ale i na svou budoucnost a životní dráhu.

1.6 Právní rámec užívání kratomu

Kratom začíná být populární látkou v celosvětovém kontextu. Poutá pozornost pro své rozmanité účinky, které vyvolávají kontroverzní reakce napříč kulturami – od tradičního léčiva v jihovýchodní Asii po rizikovou látku v očích západní společnosti. Na základě tohoto dualismu a lišících se pojetí se rozcházejí názory i v oblasti legislativních přístupů k jeho regulaci a omezení.

Právní status kratomu ve světovém kontextu

I v asijských státech je ale legislativa ohledně kratomu různá. Například na území Thajska, což je jedna ze zemí původů tohoto stromu, bylo jeho užívání od roku 1943 nezákonné. Kratom byl v Thajsku zakázán primárně z důvodu rizika zneužívání. Zajímavostí ovšem je, že zákon také hájil ekonomické zájmy státu. Kratom totiž začal silně konkurovat opiátům, které podléhali regulaci formou daní. Tato situace se změnila až v roce 2021, kdy došlo k legalizaci užívání této látky za osobním nebo medicínským účelem (Cinosi et al., 2015,

Paláčková a Kasal, 2022). Úplně jiný přístup ke kratomu zaujala Malajsie, ve které je jeho držení a distribuce striktně kontrolováno. Hassan et al., 2013) uvádí, že za distribuci nebo držení kratomu, které nejsou oprávněny, hrozí v zemi vysoké pokuty a v některých případech i vězení. Podobně je na tom Austrálie, do které je dovoz kratomu zakázán a jeho držení je povoleno pouze v případech zákonem stanovených výjimek, jako je tomu například u lékařů (Veltri a Grundmann, 2019).

Nejednotnost postavení kratomu v legislativě přetrvává také v USA. Na federativní úrovni USA není kratom zařazen na seznam kontrolovaných látek. Na Floridě bylo zavedeno věkové omezení při prodeji této látky. Na druhou stranu například ve státech Indiana a Alabama je jeho užívání zakázáno (Singh et al., 2014, Hassan et al., 2013).

Dle autora Cinosi et al. (2015) je právní status kratomu a jeho regulace poměrně variabilní i na území Evropy. V Nizozemsku jsou zavedeny poměrně přísné kontroly ohledně kratomu, ale jeho distribuce a držení zde nejsou nelegální, jako je tomu například ve Švédsku a Německu.

Právní status kratomu v ČR

Podle autorů Vostřelová a kol. (2021) V ČR nebyl kratom až donedávna přesně legislativně definován a můžeme říci, že se tak nacházel v šedé zóně na hranici legality. Před zavedením nového právního rámce, který nabyl účinnosti v lednu roku 2025, nebyla distribuce, držení kratomu a jeho užívání výslovně omezeno. Vzhledem k nejednoznačnosti právního postavení, které dosud nevedlo k jeho omezení, se kratom v našem státě postupně rozšiřoval. V mnoha případech se jednalo právě o skupinky vysokoškoláků, u kterých docházelo ke značné míře popularizace této látky. Jak konstatují Paláčková a Kasal (2022), stále více odborníků na tento fenomén začalo pohlížet jako na závažný, problematický a vyžadující řešení. S rozšiřující se distribucí začal narůstat počet případů zneužívání látky, a kromě toho chyběla v ČR také kontrola nad způsobem užívání kvalitou prášku. Ministerstvo zdravotnictví (2024) zdůrazňuje, že od roku 2025 se řídíme novým právním rámcem regulující psychoaktivní látky včetně kratomu. Díky němu existuje nyní na našem území kontrola a nová pravidla spojená s užíváním kratomu, jeho distribucí a prodejem, který je umožněn pouze registrovaným subjektům, splňující stanovené normy (Pohanka a Fusek, 2023). Prodej je dle této legislativy možný pouze jedincům starším 18 let. Dále jsou také přísně kontrolovány všechny produkty obsahující tuto látku. Musí být jasně označeny a kupujícího mají informovat o všech zdravotních rizicích (Šance dětem, 2011). Na základě těchto zavedených opatření chce stát předcházet zneužívání kratomu zejména u osob

nezletilých a redukovat možné negativní dopady jeho užívání. Podle závěrů Vostřelové a kol. (2021) došlo k zavedení regulace kratomu v našem státě na základě přibývajících studií, jejichž výsledky poukazovaly na problém s informovaností o rizicích a na stále se zvyšující počet problémových uživatelů mezi mladými. Přibývá i argumentů ministerstva zdravotnictví, které se opírají o narůstající výskyt zdravotních problémů spojených s užíváním kratomu v nadměrné míře. Tyto závěry navíc opět potvrzuje spousta studií zabývajících se biologickými účinky kratomu a jeho vlivem na lidské chování (Hassan et al., 2013, Paláčková a Kasal, 2022).

Pohanka a Fusek (2023) podotýkají, že před zavedením nového právního rámce vedla řada odborníků diskuze o postoji, který je správné zaujmou v oblasti kratomu. Kladli si otázky, zdali by měl být úplně zakázán nebo pouze omezen, a to jakým způsobem. V těchto diskuzích docházelo i mezi odborníky k častému střetu názorů. Nový právní rámec regulující kratom je nyní výsledkem dlouhého procesu a kompromisu diskuzí. Kontrola distribuce, držení a užívání kratomu je velmi přísná, ale jeho využití je stále možné a to v rukách registrovaných subjektů a při terapeutických záměrech.

2 AKADEMICKÁ ÚSPĚŠNOST

V následující kapitole se budeme zabývat akademickou úspěšností v širším pojetí. Nelze totiž chápat tento fenomén pouze jako průběžné známkování studenta nebo diplom, kterým je studium zakončeno. V kapitole o akademické úspěšnosti si klademe otázky jako: „Co primárně stojí za tím, jak se studentu na vysoké škole daří? Stojí za akademickou úspěšností geneticky vrozené schopnosti nebo psychická pohoda a vyrovnanost? Může být hlavním klíčem efektivní a systematické plnění studijních povinností nebo spíše podpora ze strany okolí studenta? V této části naší práce se zaměříme také na přesné vymezení termínu. Autoři tento pojem definují často velmi odlišně. V některých odborných literárních dílech je při jeho vymezení kladen důraz na objektivní měřítka, jako je například průměr, kterým můžeme posoudit, jestli je student akademicky úspěšný. V jiných je přihlíženo více k tomu, jak studenti subjektivně vnímají své vlastní úspěchy. Podíváme se také na faktory, které nejčastěji akademickou úspěšnost mezi vysokoškoláky ovlivňují a na strategie, které studenti rádi volí při zvládání studijních povinností a výzev. Neopomeneme ani na řadu stimulačních látek, které studenti běžně vyhledávají pro jejich krátkodobé či dlouhodobé užívání během studia, aby podpořili svou výkonnost.

2.1 Vymezení pojmu „akademická úspěšnost“

Akademickou úspěšnost můžeme obecně chápat jako zásadní indikátor výkonnosti studenta v rámci systému vzdělávání. Pro tento pojem nemáme konkrétní definici. Autoři Straková, Simonová a Greger (2019) chápou akademickou úspěšnost nejen jako průběžné známkování a výsledky během studia. Zdůrazňují, že u akademické úspěšnosti je nezbytné brát ohled i na schopnost studentů využívat jejich získané poznatky a dovednosti v reálném životě. Významným ukazatelem akademické úspěšnosti může být dle autorů i úspěšná akademická tranzice, tedy přechod studentů mezi jednotlivými vzdělávacími stupni.

Křeménková a kol. (2019) popisují vztah akademické úspěšnosti se stresem a úzkostí studenta, a to ve dvou rovinách – subjektivní a objektivní. V tom, jak je student akademicky úspěšný, hrají významnou roli subjektivní činitele ovlivňující jeho vzdělávací dráhu. Těmito činiteli mohou být sebehodnocení a studijní sebedůvěra. Autoři vedle této subjektivní roviny akademické úspěšnosti staví také rovinu objektivní. Pod tuto rovinu spadají veškerá objektivní kritéria, jako jsou zkoušky a hodnocení studenta.

Pro náš výzkum je také nezbytné rozlišit pojmy akademická úspěšnost od prospěchu studenta a objasnit si, v čem spočívá rozdíl v tom, jak je vnímáme. Odlišnost můžeme

vysvětlit díky existenci kritérií hodnocení v rovině subjektivní a objektivní. Ze závěrů autorů Marsh a O'Mara (2008) vyplývá, že studenti, kteří sami sebe vnímají za akademicky úspěšné, nemusí mít lepší výsledky než studenti, kteří se za úspěšné ve studiu nepovažují. Vnímaná akademická úspěšnost tak dle autorů často vůbec neodpovídá skutečnému prospěchu studenta, ale spíše tomu, jaký postoj k vlastnímu studiu zaujímá. Na základě zprávy České školní inspekce (2022) identifikujeme následující faktory, které hrají roli v rozlišování skutečné akademické úspěšnosti od vnímané. Těmito faktory může být řada různých sociálních vlivů, hodnocení studenta ze strany pedagoga i ze strany vrstevníka. Tato zpráva uvádí konkrétní příklad, kdy příznivé školní podmínky, pozitivní kultura vzdělávání a příjemné klima pro studenty mají značný dopad nejen na vzdělávací výsledky studentů, ale také na jejich sebehodnocení, motivaci a sebedůvěru v akademické dovednosti. Česká školní inspekce také podotýká, že učitelé často považují i průměrné žáky za úspěšné. Zohledňují totiž kromě známek především jejich strategie zvládání akademických výzev, motivaci, disciplínu a odhodlání. Tento podporující přístup pedagogů navozuje pozitivní klima školy a studie dokazuje, že s touto podporou roste nejen sebevědomí studenta v akademickém prostředí, ale také jeho aktivita a chuť k výkonnosti.

2.2 Determinanty akademické úspěšnosti

Akademická úspěšnost je velmi komplexní a složitý jev. To, jak je student akademicky úspěšný, ovlivňuje mnoho faktorů, které jsou ve vzájemné interakci a často spolu navzájem souvisí. Faktory v této kapitole klasifikujeme do dvou skupin. První jsou vnitřní faktory, mezi které řadíme psychické a mentální charakteristiky studenta. Vnější faktory lze obecně chápat jako vlivy ze studentova prostředí, ať už jde o domácí zázemí nebo kvalitu školní výuky. Další klíčové faktory, jako jsou strategie a motivace k učení, však také významně determinují akademickou úspěšnost.

Vnitřní faktory ovlivňující akademickou úspěšnost

Vnitřní faktory, které viditelně ovlivňují akademické úspěchy studenta, jsou jeho kognitivní funkce, mentální kapacita a poznávací procesy. Straková, Simonová a Greger (2019) poukazují na větší míru výkonnosti a úspěšnosti v akademickém prostředí u studentů s vyšším inteligenčním kvocientem, kapacitou paměti a schopností soustředit se. Kognitivní schopnosti ale nejsou jediným určujícím faktorem akademické úspěšnosti.

Klíčovým prvkem jsou emoce studenta a jeho psychická pohoda. Pokud je student vystaven vyšší míře stresu a zátěže například v období zkoušek nebo si prochází určitou formou

úzkosti, mají bohužel tyto vnitřní okolnosti dopad na studentovy akademické výkony a úspěchy (Křeménková a kol. 2019).

Mezi další vnitřní faktory v neposlední řadě patří také seberegulace, sebehodnocení studenta a jeho motivace k podávání výkonů. Již zmiňovaní autoři Marsh a O'Mara (2008) potvrzují ve svých závěrech, že pozitivní vnímání a zdravé studijní sebevědomí může být hnacím motorem pro akademickou prosperitu. Principem akademické úspěšnosti je podle autorů také poučení se z vlastních chyb, přijetí neúspěchů, trpělivost a odhodlání k lepším výsledkům.

Vnější faktory ovlivňující akademickou úspěšnost

Vnější faktory představují celou řadu podnětů ze studentova okolí, které jeho akademické úspěchy mohou ovlivnit. Hlavním vnějším vlivem na akademickou úspěšnost je jeho sociální zázemí. Toto tvrzení podepírá zpráva České školní inspekce (2022), která poukazuje, jak důležité je pozitivní školní klima pro jeho vnímanou i skutečnou akademickou úspěšnost. Za školními úspěchy studenta stejně tak stojí i míra podpory, kterou dostává ve svém domácím zázemí nebo od svých vrstevníků. Dalším vnějším faktorem je kvalita samotného vzdělávacího systému ve škole, která může posílit studentovu motivaci, výkon i jeho úspěchy (Straková, Simonová a Greger, 2019).

Akademická úspěšnost může být podpořena například i jeho pracovním životem mimo školu. Povinnosti spojené s prací mohou do určité míry vést k větší zodpovědnosti, disciplíně a schopnosti lépe organizovat čas. Pokud je však student příliš pracovně vytížen, dopad bývá naopak negativní. Může se dostavit únava, stres, nedostatek času na školní povinnosti. Pak začne být jedinec ve studiu méně aktivní a akademickým výzvám se začne spíše vyhýbat (Návrh znalostního standardu absolventů VOV pro odbornou oblast humanitní, 2019).

Na základě širokého spektra existujících faktorů, které mohou akademickou úspěšnost ovlivnit, ať už jí podpořit či limitovat, můžeme vidět, že není určena pouze individuálními schopnostmi studentů. Do tohoto fenoménu vstupuje spousta vnitřních a vnějších aspektů. Pokud budeme usilovat o pochopení, v čem spočívá jejich vliv na akademickou úspěšnost, pomůže nám to odhalit možná rizika a předejít neúspěchům studentů v akademickém prostředí. Pokud nebudeme zanedbávat tyto faktory, objevíme nové strategie, jak být správnou podporou pro studenty, což může vést k celkovému akademickému rozvoji.

2.3 Motivace jako faktor akademické úspěšnosti

Motivace, stejně jako kognitivní schopnosti a to, jaké strategie učení volí student během svého studia, jsou parametry, které mohou zásadně hýbat s akademickou úspěšností studenta během celého jeho studentského života. Motivace hraje důležitou roli v úsilí, odolnosti a vytrvalosti studenta. Studie autorů Marsh a O'Mara (2008) ukazuje, že vnitřní motivace studenta je jedním z nejúčinnějších hnacích motorů k akademickým úspěchům. Vedle toho externí podněty k učení může působit na studenta jako určitá forma tlaku a spíše jej odrazuje. V tomto případě hovoříme spíše o demotivaci.

Motivaci nejčastěji rozdělujeme nejčastěji na vnitřní a vnější. Autoři Marsh a O'Mara (2008) popisují, že za akademickým úspěchem studenta stojí primárně jeho osobní motivace k získávání znalostí a zkušeností, touha po vzdělávání a zájem aktivně se zapojovat do procesu vzdělávání. Pokud student přistupuje ke studiu s vnitřní motivací, která vychází z jeho vlastního zájmu a přesvědčení, projevuje se to obvykle i v jeho akademických výkonech a úspěších. Na druhé straně autoři upozorňují na vliv vnější motivace, která často spočívá v odměnách a trestech, například ve formě známek. Tato vnější motivace může být vnímána jako tlak z okolí. Pokud student nemá vlastní vnitřní důvody pro studium a závisí pouze na vnějších podnětech, jeho přístup k učení může být povrchní, nezáživný, a podle autorů to může vést k oslabení dlouhodobé retence informací.

Podobný názor zastávala v historii již řada významných pedagogů, kteří zdůrazňovali důležitou roli vzbuzování vnitřního zájmu studenta ke studiu. Jan Amos Komenský (1948) ve svém díle *Didaktika velká*, povzbuzuje člověka k probouzení přirozené touhy po poznávání. Komenský popisuje radost z učení jako podpůrný faktor, vedoucí k dlouhodobé motivaci. Jean Jacques Rousseau (1907) v díle *Emil, čili, o výchově*, doporučuje efektivní metody a strategie vzdělávání. Jeho myšlenky také spočívají podobně jako u Marsh a O'Mara (2008) na principu podporování vnitřní motivace u studenta a touze po zvědavosti, nikoli na principu nucení k učení. Jako dalšího myslitele můžeme uvést Johanna Heinricha Pestalozziho (1903), který podobně jako v současné době Křeménková a kol. (2019) konstatují, že pro snadnější překonávání akademických výzev je nezbytná vnitřní motivace studenta. Tato motivace roste, pokud student objeví hodnotu a smysl v získávání znalostí a dovedností.

2.4 Kognitivní kapacita a akademické strategie studentů jako faktory akademické úspěšnosti

Mohlo by se zdát, že akademická úspěšnost závisí primárně na kognitivních schopnostech studenta, které mají klíčový význam při zpracovávání a uchovávání nových informací. Vostřelová a kol. (2021) ale zdůrazňuje, že nad kognitivními schopnostmi studenta stojí strategie učení. Pokud jsou tyto strategie efektivní, mohou porážet i kognitivní limity studenta, který i přesto může být trvale úspěšný ve studiu. Autoři Vostřelová a kol. (2021) vnímají kognitivní schopnosti jako nezbytnou součást úspěšného studia. Poukazují na to, jak velký vliv má například paměť, inteligence a schopnost koncentrace na akademickou úspěšnost. Samotný způsob získávání a uchovávání informací však může mít na studijní výsledky ještě větší dopad než kognitivní kapacita. Student může dosáhnout akademických úspěchů i v případě, že u něj existují určité formy omezení v některé z jeho kognitivních schopností, pokud se naučí volit efektivní strategie učení. Studie potvrzují, že pro studenta je efektivnější osvojovat si učivo do hloubky než spoléhat na metody mechanického memorování, pasivní získávání znalostí a celkový povrchní přístup. Další účinné akademické strategie popisují autoři Marh a O'Mara (2008) a řadí mezi ně schopnost reflexe vlastního učení, monitoring, organizování a plánování studia. Křeménková a kol. (2019) uvádí organizaci času jako jeden z faktorů, ovlivňující akademickou úspěšnost. Pokud je student schopen plánovat dopředu a efektivně nakládat s časem, snadněji pak dosahuje lepších studijních výsledků. Přesto však autorka upozorňuje na prokrastinaci a nepřetržité odkládání povinností jako na stále přetrvávající problém mezi dnešními vysokoškoláky. Dlouhodobý pasivní přístup jedince ke studiu může zapříčinit psychickou nepohodu studenta a zhoršení výkonů ve škole. Autoři dospěli k závěrům, že efektivní akademické strategie spočívají v dlouhodobém udržování pozitivní motivace, systematickém plánování a organizaci povinností, a stanovování raději menších, ale realistických studijních cílů.

2.5 Běžně užívané stimulační látky a jejich vliv na studijní výkon

Mezi faktory, které mohou ovlivnit akademickou úspěšnost, patří i užívání různých substancí. Studenti si nejčastěji volí látky jako kofein a nikotin, především za účelem podpory produktivity a zlepšení kognitivních funkcí. Kofein, který je na globální úrovni nejrozšířenější, se u studentů objevuje především ve formě nápojů, například energetických nápojů či kávy. Česká školní inspekce (2022) upozorňuje, že i přes své pozitivní účinky na bdělost může kofein narušovat kvalitu spánku a vyvolávat podrážděnost. Podobně

i nikotin, který studenti užívají v moderních formách jako jsou elektronické cigarety, nikotinové sáčky či zahříváný tabák, nese zdravotní rizika, ačkoliv někteří vnímají jeho přínosy ve zvýšení pozornosti a lepší schopnosti pamatovat si. Další skupinou látek, které studenti stále častěji využívají, jsou nootropika a léky podporující soustředění, jako jsou cholin a piracetam (Marsh a O'Mar, 2008). Tyto látky mohou napomoci krátkodobému zlepšení kognitivních funkcí, přičemž jejich dlouhodobé účinky nejsou dosud zcela objasněny. Na závěr této kapitoly je třeba konstatovat, že látky běžně užívané ke zvýšení studijní výkonnosti představují pouze jednu stránku problematiky. V následující kapitole se zaměříme na stimulanty a psychoaktivní látky s výraznějším rizikovým profilem, které mohou mít zásadnější dopady na akademickou úspěšnost studentů.

2.6 Rizikové psychoaktivní stimulanty a jejich dopad na akademickou úspěšnost

Tato kapitola přináší pohled na látky, jejichž užívání nese vyšší zdravotní a kognitivní rizika. Vliv stimulantů a psychoaktivních látek na akademickou úspěšnost je velmi různorodý. Mezi vysokoškolskými studenty se stále častěji objevuje užívání látek jako modafinil a amfetamiy, jejichž účinky – zvýšená koncentrace a energie – mohou být na první pohled atraktivní (Singh et al., 2014). Nicméně, při dlouhodobém užívání dochází k adaptaci mozku, což vede ke zvýšenému riziku vzniku závislosti a ke snížení přirozené schopnosti udržet pozornost. Kratom je zajímavý zejména tím, že jeho účinky se liší v závislosti na dávce. Různé druhy kratomu – například bílý, zelený či červený – se liší svými účinky, přičemž bílý a zelený kratom jsou oblíbené mezi studenty hledajícími podporu při učení, zatímco červený kratom se využívá ke zmírnění stresu během náročných období, například při zkouškách (Pohanka et al., 2023; Hassan et al., 2013; Plačková a Kasal, 2022). Dalšími psychoaktivními látkami, které mohou mít negativní dopad na akademickou úspěšnost, jsou THC a opioidní analgetika. Vostřelová et al. (2021) ve svém výzkumu uvádějí, že tyto látky zpomalují myšlenkové procesy a mohou vést k výraznému kognitivnímu útlumu. Porovnáním s látkami z předchozí kapitoly je patrné, že zatímco běžně užívané stimulační látky mohou krátkodobě podporovat výkon, stimulanty a psychoaktivní látky s výraznějším rizikovým profilem mohou mít dlouhodobě negativní dopady na akademickou úspěšnost studentů.

3 ROLE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V BOJI PROTI NEGATIVNÍM DOPADŮM UŽÍVÁNÍ KRATOMU NA AKADEMICKOU ÚSPĚŠNOST

V této kapitole navážeme na poznatky o užívání kratomu v souvislosti s akademickou úspěšností. V rámci hlavního tématu kapitoly se zaměříme na sociální pedagogiku a její možnosti v oblasti prevence a intervence užívání kratomu na akademické půdě. V kapitole se také podíváme na způsoby podpory, které může sociální pedagogika nabízet studentům, kteří kratom již užívají.

3.1 Význam tématu pro sociální pedagogiku

Kratom a jeho užívání mezi skupinami studentů vysokých škol se stává stále aktuálnějším tématem, vzbuzující pozornost u pracovníků ve zdravotnictví, ale i mezi sociálními pedagogy. Studie dle Vostřelové a kol. (2021) dokazují, že nejčastějším důvodem užívání kratomu mezi studenty je touha po lepším akademickém úspěchu a snadnějším zvládnutí stresu, který se pojí se studentským životem. Jak již bylo zmíněno v první kapitole, kratom může studentům krátkodobě zvýšit motivaci a koncentraci, ale jeho dlouhodobé užívání bývá spojeno s vážnými zdravotními a psychickými problémy a narušením sociálních vztahů.

Ačkoli studenti vysokých škol považují kratom a jiné psychoaktivní látky často jako neškodné, a přirovnávají je ke kofeinu, autor White (2019) popisuje redukci efektivity procesu učení a pokles akademické úspěšnosti téměř jako nevyhnutelný dopad dlouhodobého užívání kratomu. Autor upozorňuje na závažný dopad užívání kratomu na kvalitu studentského života a na mezilidské vztahy, které bývají u uživatele oslabeny v důsledku změny chování a zhoršení psychické pohody. Úloha sociální pedagogiky je pro tento fenomén nepostradatelná. Podpora zdravého životního stylu a vhodného akademického prostředí, splňujícího optimální podmínky pro učení, reprezentují základní nástroj prevence rizikového chování včetně užívání psychoaktivních látek. Zároveň může sociální pedagogika poskytovat efektivní rámec pro intervenční strategie u ohrožených uživatelů (Návrh znalostního standardu absolventů VOV pro odbornou oblast humanitní, 2019). Sociální pedagogika může v rámci této problematiky nabízet rámec pro podporu studentů, ve kterém by sociální pedagogové mohli fungovat jako prostředníci mezi institucemi, akademickou půdou a studenty. Přestože není realizace preventivních programů ve vysokoškolském prostředí běžně standardizovaná, sociální pedagogika může poskytovat

příležitosti k rozvoji individuálních podpůrných strategií a návrhu systémového přístupu k problému, který by v budoucnu mohli sociální pedagogové využít. Důležitou intervencí sociální pedagogiky tvoří informování a edukace studentů o možnostech, jak mohou efektivně a zdravě během svého studia zvládat stres. Jelikož může být stres častou příčinou užívání kratomu, sociální pedagogika přináší poznatky o relaxaci, stres managementu, moderních technikách dechového cvičení, ale také plánování úkolů a způsobu organizování času. Vostřelová a kol. (2021) naznačují, že tato doporučení by pro studenty mohla znamenat prostředek k podpoření akademické úspěšnosti a celkové prosperity na akademické půdě, aniž by jejich životní styl měl negativní dopady na jejich psychiku, mezilidské vztahy a zdraví.

3.2 Sociálně-pedagogický přístup jako prostředek prevence užívání psychoaktivních látek

Studie poukazují na problematiku užívání kratomu jako na stále častější jev, zejména mezi mladými lidmi, který vyžaduje komplexní řešení (Veltri a Grundmann, 2019). Sociální pedagogika představuje nepostradatelný nástroj prevence rizikového chování u mladých lidí, včetně studentů vysokých škol. Její postupy spočívají v předcházení tohoto chování a hledání řešení, pokud rizikové chování nastane. Sociální pedagogika zastává důležitou funkci při prevenci rizikového chování i v oblasti užívání psychoaktivních látek včetně kratomu (Miovský a kol., 2015). Primární prevence se soustředí na šíření informací a zvyšování povědomí o kratomu jako o potenciálním riziku. Prostřednictvím osvěty cílí sociální pedagogika na předcházení užívání této látky a varuje před negativními dopady sociálního i zdravotního charakteru. Druhý krok spočítá ve včasném zachycení rizikového užívání a zajištění podpůrných opatření u nejvíce ohrožených skupin. Třetí fázi nazýváme terciální prevencí, kdy je v rámci sociální pedagogiky nabízena podpora již užívajícím jedincům. Tato fáze prevence zahrnuje přístupy zvané „harm reduction“, jejichž záměrem je minimalizace negativních dopadů, způsobené rizikovým chováním (Školní prevence v adiktologii, 2025). Důležitým bodem v rámci prevence je zařazení tematiky psychoaktivních látek do vyučování a opomíjet by se nemělo v rámci prevence ani poskytování poradenství a možnosti konzultací pro studenty. Tímto způsobem dle auto Singh et al. (2014) sociální pedagogika posilňuje sociálně odpovědné chování studentů, kritické myšlení a pozitivní studentské návyky. Přístupy sociální pedagogiky přispívají také k vytvoření optimálního akademického prostředí, ve kterém se mohou studenti efektivně

učit. White (2019) konstatuje, že klíč k efektivní redukci a kontrole rizikového chování se skládá z osvěty, edukačních programů, spolupráce odborníků se školskými zařízeními, jejich včasné zásahy a efektivní strategie intervence.

3.3 Realizace preventivních programů týkajících se návykového užívání v rámci akademické sféry

Preventivní programy zaměřené na užívání psychoaktivních látek bývají v České republice často součástí vzdělávacích aktivit na základních a středních školách. Na vysokých školách však podobné iniciativy zatím nejsou běžné, což lze vnímat jako příležitost k zvážení její implementace i v tomto akademickém prostředí. Tato otázka je klíčová, protože vysokoškolští studenti čelí specifickým výzvám, které mohou vést k rizikovému chování. Stres, zátěž a náročné studijní požadavky jsou časté podněty pro experimentování s návykovými látkami. Cílem preventivních programů je nejen předejít vzniku tohoto chování, ale také zmírnit jeho negativní dopady (Veltri & Grundmann, 2019).

Prevence se osvědčuje zejména v případech, kdy se spojují různé přístupy a multidisciplinární řešení. Například workshopy zaměřené na zvládání stresu a předcházení návykovému chování jsou efektivními nástroji, které studenti přijímají s poměrně velkým zájmem (Veltri & Grundmann, 2019). Dalším přínosným přístupem jsou například skupinové aktivity typu "peer to peer", kde studenti sdílejí zkušenosti a navzájem se podporují (Singh et al., 2014). Tato forma vzájemného poradenství a podpory ukazuje, jak mohou vrstevníci hrát klíčovou roli v prevenci.

V oblasti prevence se také ukazuje, že individuální přístup, jako je spolupráce s psychology, sociálními pedagogy a terapeuty, je nezbytný pro efektivní zásah u studentů s rizikovým chováním. Narozdíl od kolektivních intervencí, které jsou zaměřeny na skupinu, tento přístup reaguje na individuální potřeby studenta a poskytuje personalizovanou pomoc (Veltri & Grundmann, 2019).

Studie potvrzují, že preventivní programy, které jsou přizpůsobeny vysokoškolskému prostředí, mohou významně přispět k redukci rizikového chování. Příkladem může být úspěšná implementace sociální normativní kampaně na Northern Illinois University, která vedla k poklesu nadměrného pití alkoholu mezi studenty (Haines, 1996). Tento přístup byl následně přizpůsoben i na dalších univerzitách, což dokazuje jeho širokou účinnost.

V Evropě je zavádění preventivních programů na vysokých školách podporováno také evropskými iniciativami. Například Evropské kurikulum prevence doporučuje začlenění preventivních programů do vzdělávacích institucí, aby se snížil výskyt rizikového chování (Orte et al., 2022).

V České republice se preventivní aktivity zaměřují především na základní a střední školy, ale koncepty, které jsou součástí programů, mohou být aplikovány i na vysokých školách. Pražské Centrum primární prevence a platforma iPrev.cz se zaměřují na prevenci rizikového chování a nabízejí metodickou podporu, která může být adaptována na specifika akademického prostředí (Centrum primární prevence, 2025; iPrev.cz, 2025).

3.4 Právní regulace a sociální normy v oblasti užívání psychoaktivních látek na univerzitách

Právní rámec ČR explicitně přímo nestanovuje omezení v oblasti užívání psychoaktivních látek na akademické půdě. Z tohoto důvodu se preventivní opatření opírají spíše o interní směrnice institucí a o etický rámec, který specifikuje pravidla žádoucího chování pro členy akademické komunity. Prostřednictvím interních předpisů a etických kodexů mohou vysoké školy stanovovat normy a pravidla, jako například: Respekt a úcta ve vztazích, profesní a osobní zodpovědnost a akademická integrita. Následováním těchto pravidel dochází k zachování bezpečného a podpůrného prostředí, kdy je student schopný seberegulace přebírá odpovědnost za vlastní jednání a mimo jiné si je vědom také rizik, která se pojí s užíváním návykových látek (Šejvl, 2018). V rámci těchto interních pravidel může být také zakázáno vstupovat do univerzitních prostor pod vlivem psychoaktivních látek, přičemž toto pravidlo bývá stanoveno se záměrem zajistit bezpečnost akademického prostředí, podpořit etické chování a motivovat studenty k respektování limitů jejich vlastního chování (Ministerstvo zdravotnictví, 2024)

Instituce a preventivní intervence hrají nepostradatelnou roli v této otázce, nicméně rozhodující je vždy osobní odpovědnost samotného studenta a způsob, jakým k tomuto fenoménu přistupuje. Je žádoucí, aby se studenti rozhodli a naučili volit zdravé vzorce chování a posilovali seberegulační schopnosti. Studie potvrzují, že preventivní programy, které cílí na posilování dovedností v oblasti kritického myšlení, rozhodování a také na strategie zvládání stresových situací, představují nepostradatelnou složku při snaze snížit riziko užívání psychoaktivních látek (Borsari, Carey, 2001; Larimer, Cronce, 2007). Prostředí vysokých škol by mělo organizovat osvětové aktivity s edukačním záměrem v této

oblasti a vedle toho také umožnit studentům praktické trénování pro osvojení těchto dovedností (National Institute on Drug Abuse, b. r.)

Ve vysokoškolském vzdělávání, narozdíl od základních a středních škol, které v rámci preventivních programů spolupracují s rodinami, je prevence orientována na autonomii studenta. Univerzity s tímto záměrem vkládají prostředky do odborného poradenství, preventivních kampaní a speciálních vzdělávacích platforem jako např. iPrev.cz, které informují studenty o rizicích spojených s užíváním návykových látek a motivují je k následování interních pravidel vysokoškolské instituce (Perkins, Berkowitz, 1986).

Z perspektivy právního rámce si mohou vysoké školy vymezovat své vlastní interní předpisy pro jednání v univerzitním areálu. Volnou ruku mají vysokoškolské instituce i při nastavování pravidel, vztahujících se k užívání návykových látek. To ale neznamena, že je studentům zakazováno užívat látky tohoto charakteru v jejich osobním životě. Naopak tyto jsou strategie v souladu s principem autonomie jednotlivce, kdy zároveň definují přesnou strukturu pravidel jednání v areálu vysoké školy (Ministerstvo zdravotnictví, 2024). Důležitou výzvou pro univerzity zůstává zajistit snadnou dostupnost a aktuálnost informací, týkajících se etických zásad a právních předpisů. Mohou tak docílit například prostřednictvím webových stránek školy, rozesíláním hromadných školních e-mailů a poskytováním konzultačních služeb.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část naší diplomové práce se zabývá výzkumem, který zjišťuje souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností u studentů humanitně orientovaných oborů. V rámci výzkumu chceme analyzovat vztah užívání této látky k subjektivně vnímané úspěšnosti studenta, ale také k jeho skutečnému prospěchu. Náš výzkum se také soustředí na frekvenci, míru, způsoby užívání kratomu, účinky, které studenti při jeho konzumaci vnímají a jejich motivaci k užívání.

Čelení rostoucí popularitě kratomu představuje pro naši společnost stále velkou výzvu a prevence škod působených touto látkou u některých států často pokulhává nebo úplně selhává. Kratom může přinést dočasné zklidnění, úlevu od bolesti nebo zvýšení pozornosti a vitality, ale tato lákavá úleva přichází s vážnými riziky, včetně závislosti a poškození zdraví (Šance dětem, 2011). Náš výzkum je orientovaný na studenty humanitně orientovaných oborů, u nichž jsou často kladeny požadavky na specifický druh kompetencí, jako jsou např. tvořivost, kritické myšlení a komunikační schopnosti (Návrh znalostního standardu absolventů VOV pro odbornou oblast humanitní, 2019).

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat vybrané aspekty užívání kratomu u studentů humanitně orientovaných oborů. Součástí záměru je rovněž ověřit, zda míra užívání vykazuje statisticky významné rozdíly vzhledem k pohlaví a ročníku studia, a zda existuje souvislost mezi užíváním kratomu, subjektivně vnímanou akademickou úspěšností a skutečným studijním prospěchem.

Náš výzkum využívá kvantitativní metodologii a data budeme sbírat pomocí dotazníkového šetření. Výsledky, které tento výzkum přináší, mohou být přínosné při snaze porozumět fenoménu užívání kratomu v akademickém prostředí a mohou se stát podkladem pro další studie, výzkumy či programy zabývající se podobnou problematikou.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém této práce je postaven na zkoumání souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů. Tato studie si stanovuje za cíl objasnit, zda a jak užívání kratomu, které budeme měřit mírou, frekvencí, preferovanou dávkou a způsoby konzumace, ovlivňuje subjektivní percepci akademické úspěšnosti a objektivní prospěch studentů. Tímto usilujeme o doplnění dosavadních vědeckých poznatků

a o identifikaci možných souvislostí mezi užíváním psychoaktivních látek jako je kratom a akademickou úspěšností.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem našeho výzkumu je **zjistit, zda existuje souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů**, přičemž se zohlední jak subjektivní vnímání akademického úspěchu, tak skutečný studijní prospěch.

Dílčí cíle výzkumu

Prvním dílčím cílem je stanovit míru užívání kratomu, přičemž chceme ověřit, zda existují statisticky významné rozdíly mezi jednotlivými ročníky a mezi studenty odlišného pohlaví. Dalším cílem je prověřit frekvenci užívání kratomu a zjistit, jaké jsou nejčastější způsoby konzumace této látky. Dále se v rámci výzkumu chceme zaměřit na stanovení preferované výše dávek s ohledem na případné rozdíly mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli.

4.3 Výzkumné otázky a hypotézy

1. Jaká je míra užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných oborů?

1.1 Existuje statistický významný rozdíl v míře užívání kratomu mezi studenty jednotlivých ročníků?

H₁: V míře užívání kratomu mezi studenty alespoň dvou různých ročníků existuje statistický významný rozdíl.

1.2 Existuje statistický významný rozdíl v míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami?

H₂: V míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami existuje statistický významný rozdíl.

2. Jaké jsou frekvence užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných oborů?

3. Jaké jsou nejčastější způsoby konzumace kratomu u studentů humanitně orientovaných oborů?

4. Jaká je preferovaná výše dávek mezi studenty humanitně orientovaných oborů?

4.1 Existuje statistický významný rozdíl ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H₃: Ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

5. Jaké jsou hlavní motivace k užívání kratomu u studentů humanitně orientovaných oborů?

5.1 Existuje statistický významný rozdíl v hlavní motivaci k užívání kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H₄: V hlavní motivaci k užívání kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

6. Jaké účinky studenti při užívání kratomu vnímají?

6.1 Existuje statistický významný rozdíl ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H₅: Ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

7. Existuje souvislost mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů?

H₆: Mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.

8. Existuje souvislost mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů?

H₇: Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.

4.4 Proměnné

- 1) První naší proměnnou tohoto výzkumu je věk studentů humanitně orientovaných oborů, kterou zjistíme dotazníkovou otázkou, ve které budou naši respondenti moci vybírat z několika kategorií v přirozeném pořadí. Proto je tato proměnná ordinální. Věkovými kategoriemi jsou: 18-20 let, 21-23 let, 24-26 let a 27 a více let.
- 2) Následující proměnou je pohlaví studentů, kdy budou moci vybírat z variant: žena, muž a jiné, kde mohou odpověď doplnit. Tuto proměnnou definujeme jako nominální.

- 3) Mezi další proměnné řadíme ročník studia. U položky týkající se této proměnné mohli respondenti uvést 1., 2. nebo 3. ročník bakalářského studia, 1. nebo 2. ročník navazujícího magisterského studia, případně 1., 2., 3., 4. nebo 5. ročník magisterského studia, či zvolit možnost „Jiné“. V tomto případě hovoříme o proměnné ordinální, jelikož jednotlivé ročníky lze seřadit podle jejich přirozeného pořadí.
- 4) Další proměnou v našem výzkumu je povědomí o kratomu mezi studenty, která je nominální, kdy respondenti mohli označit jednu z následujících odpovědí: ano, ne.
- 5) Jednou z nejzákladnějších proměnných výzkumu je míra užívání kratomu, která bude zjišťována pomocí jedné z dotazníkových otázek. Účastníci výzkumu budou tázáni, zda kratom užívají a budou moci na otázku „Užívám kratom“ odpovědět: pravidelně, občas, vůbec.
- 6) Frekvenci užívání kratomu uvádíme jako další z našich proměnných. Účastníci výzkumu vybírali z kategorií: denně, týdně, několikrát týdně, několikrát měsíčně, méně často. Díky přirozenému pořadí těchto kategorií definujeme proměnnou opět jako ordinální.
- 7) Sedmou proměnou je způsob užití kratomu, který studenti nejčastěji preferují. Dotazovaní mohou zvolit některou z následujících variant: kapsle, čaj, prášek smíchaný s tekutinou nebo jiný způsob (možnost doplnit). Tyto kategorie nelze nijak logicky seřadit, a proto je řadíme k proměnným nominálním.
- 8) Další proměnná, tentokrát ordinální je dávka kratomu, kterou obvykle studenti při jednou užití aplikují. Odpovídají možnostmi: méně než 2 g, 2-4 g, 5-7 g nebo více než 7 g.
- 9) Studenty vnímané účinky kratomu jsou další proměnnou, na kterou studenti v dotazníku mohou odpovědět: zlepšení koncentrace, snížení stresu, stimulace energie, uvolnění bolesti a negativní účinky (únava nebo nevolnost).
- 10) Následující proměnnou je hlavní motivace k užívání této látky u respondentů, kteří mohli uvést: akademické zlepšení, zvládání stresu, relaxace nebo jiné (s možností odpověď doplnit).
- 11) Mezi další velmi zásadní proměnné našeho výzkumu řadíme akademickou úspěšnost, kterou studenti vnímají. Účastníci výzkumu mohli ohodnotit svou

úspěšnost pomocí škály: velmi dobrá, dobrá, průměrná, podprůměrná a špatná. Proměnná definujeme jako ordinální.

- 12) A poslední, ale také jednou ze základních proměnných, je prospěch, který zjistíme průměrem známek za poslední semestr. Odpověď volí studenti z následujících intervalů: 1,0-1,5, 1,6-2,0, 2,1-2,5, 2,6-3,0 nebo horší než 3,0. Proměnná je tedy ordinální, jelikož její kategorie jsou v pevně daném pořadí.

4.5 Pojetí výzkumu

Empirickou část této práce jsme založili na kvantitativním výzkumu, jež umožňuje oslovit rozsáhlejší vzorek účastníků. Při výběru přístupu jsme brali ohled na výzkumný problém, který se soustředí na souvislost užívání kratomu s akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů. Zohledňovali jsme také cíle, které byly k tomuto výzkumu stanoveny. Naší metodou sběru dat bylo stanovení dotazníkové šetření, jemuž se podrobněji budeme věnovat v následujících kapitolách této diplomové práce. Cílem našeho výzkumu je také ověření následujících předpokladů. V první řadě předpokládáme, že míra užívání kratomu se liší u studentů v závislosti na jejich ročníku. Tento předpoklad vychází ze studií, které se zabývají vlivem vrstevnických skupin a sociální integrace na jednotlivce v rámci kolektivu (v našem případě studijního ročníku). Studie se zaměřují především na vliv vrstevnické skupiny v oblasti užívání alkoholu. Tento principi tak můžeme analogicky přenést i na koncept užívání kratomu (Borsari, Carey, 2001). Druhý předpoklad výzkumu byl stanoven následovně: „*V míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami existuje statistický významný rozdíl.*“ Domníváme se, že tento předpoklad může být platný na základě výsledků studie autorů Vostřelové a kol. (2021), kteří uvádí dimenzi pohlaví jako klíčový faktor přístupu ke kratomu. Studentky zaujímají ke konzumaci kratomu opatrnější přístup a zakládají si na informovanosti. Pokud jej konzumují, volí bezpečnější a konzervativnější způsoby užívání. Mezi studenty mužského pohlaví se častěji vyskytuje fenomén experimentování jak s dávkami, tak způsoby aplikace látky. Cílem tohoto výzkumu bylo přinést odpovědi také na otázku jaká je preferovaná výše dávek mezi studenty humanitně orientovaných oborů? Z dosavadních výzkumů bylo zjištěno, že u pravidelnějšího užívání kratomu se může rozvinout tolerance, která vede k potřebě navýšení běžného dávkování uživatele, aby se dostavily požadované účinky (Singh et al., 2014). Proto byla stanovena hypotéza, kdy usuzujeme, že ve vyšší dávce existují u studentů rozdíly v závislosti na pravidelnosti

jejich užívání. Na základě dostupných údajů konstatujeme, že individuální rozdíly v pravidelnosti užívání kratomu se mohou odrážet také v odlišných motivech k jeho užívání. U pravidelnější konzumace kratomu bývá častým záměrem zmírnění nepříjemných abstinčních příznaků. Jedinci konzumující kratom méně pravidelně chtějí více experimentovat. Jejich motivem bývá zvědavost a slibované účinky – lepší nálada, uvolnění a redukce stresu (Singh et al., 2014). Další výzkumná premisa byla stanovena jako H_5 : *Ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.* Tato empirická předpověď byla formulována v souvislosti z výzkumnými poznatky Veltriho a Grundmana (2019), kteří popisují existenci měřitelných statistických rozdílů v subjektivním vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými konzumenty. Jednalo se především o odlišnosti v prožívání stavu euforie, utlumení bolesti a náladových změn. Našimi posledními navrženými hypotézami jsou předpoklady, že „*Mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.*“ a „*Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.*“ Tyto výzkumné postuláty byly definovány v návaznosti na některé existující studie, ze kterých vyplývá, že dlouhodobé užívání kratomu nebo užívání ve větší míře způsobuje změnu kognitivních funkcí a zhoršuje schopnost soustředit se a pamatovat si. Tyto oslabené kognitivní mechanismy pak zapříčiňují pokles akademické výkonnosti a s tím často spojený i snížený prospěch (White, 2019). Z dalších dosavadních výzkumných závěrů plyne také zjištění, že způsob sebevnímání a sebehodnocení studenta může mít velký dopad na individuální vnímání jeho úspěchů. Z poznatků o účincích kratomu již víme, že jeho užití může navodit pocit euforie, zlepšení nálady a sebejistoty. Může tak docházet k nesouladu mezi subjektivně vnímaným a objektivně dosaženým studijním výsledkům studenta.

4.6 Technika sběru dat

Pro potřebu sběru dat do našeho výzkumu jsme se rozhodli zvolit dotazníkové šetření. Jedním z klíčových cílů našeho výzkumu bylo prozkoumat, jak užívání kratomu souvisí s tím, jak studenti humanitních oborů hodnotí svou akademickou úspěšnost. Na základě tohoto cíle jsme rozhodli inspirovat se již existujícím výzkumem autorů Vostřelová, Vajdlová, Vacek, Mravčík (2021) a využít jejich dotazník „Use and Awareness of Kratom

among University Students: Questionnaire Surveys“, zabývající se užíváním kratomu u vysokoškolských studentů. Oslovili jsme tedy tento lékařský kolektiv University Karlovy a požádali odborníky o autorská práva a možnost použít jejich dotazník jako podklad pro tvorbu našeho dotazníku v diplomové práci. Žádosti bylo vyhověno a mohli jsme tak začít pracovat s tímto dotazníkem, který jsme obohatili vlastními otázkami, a hlavně přidali část dotazníku, která umožnila sbírat data z oblasti akademické úspěšnosti. Díky tomu byl původní dotazník autorů přizpůsoben našim cílům a výzkumnému problému. Obsahově je náš dotazník tvořen třemi částmi, kterými jsou: demografické údaje, užívání kratomu a akademická úspěšnost.

Charakteristika dotazníku

Pro získání relevantních a potřebných údajů o souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností byla struktura dotazníku koncipována ve třech hlavních oddílech.

Úvodní 3 položky dotazníku se zaměřují na základní demografické údaje o našich respondentech a umožní nám získat informace o jejich věku, pohlaví a ročníku studia. Na položku týkající se pohlaví se orientuje výzkumná otázka č. 1.2 a hypotéza H_2 , které odhalují, jestli existuje rozdíl v míře užívání kratomu mezi studenty v závislosti na jejich pohlaví. Dotazníkové otázky na věk a ročník studia jsou ve vztahu k výzkumné otázce č. 1.1 a hypotéze H_1 . U těchto položek nás zajímá, jestli v míře užívání kratomu odkryjeme rozdíly mezi studenty i podle toho, v jakém jsou ročníku.

Druhá část dotazníku se zaměřuje na oblast užívání kratomu. Pokládáme zde respondentům otázky ohledně jejich povědomí o kratomu, míře a frekvenci užívání, ale také o nejčastějším způsobu jeho aplikace a výši běžné dávky. V této části dotazníku zjišťujeme také, co studenty vede k užití kratomu a jaké účinky na sobě vnímají. Data, která získáme díky těmto položkám, jsou klíčem k výzkumným otázkám č. 1, 1.1, 1.2, 2., 3., 4., 4.1, 5., 5.1, 6., 6.1, 7., 8. Tento dotazníkový oddíl se také vztahuje k našim hypotézám H_1 , H_2 , H_3 , H_4 , H_5 , H_6 , H_7 . Tyto hypotézy odhalují, zda existují rozdíly v míře užívání kratomu v závislosti na věku a pohlaví studentů. Zjišťují také souvislost užívání s akademickou úspěšností a prospěchem. V závislosti na pravidelnosti užívání u studentů identifikují rozdíly u studentů ve výši dávek, motivaci k užívání, a účincích.

V dotazníku se respondentů v rámci naší třetí části ptáme na jejich akademickou úspěšnost, kterou u sebe vnímají, vedle toho i na jejich průměr za poslední semestr a na to, jestli si

myslí, že užívání kratomu ovlivňuje jejich akademickou úspěšnost. Tato část se tedy týká akademické úspěšnosti a je ve vztahu k výzkumným otázkami č. 7 a 8 a hypotézami H₆ a H₇.

Překážky při realizaci výzkumu

V začátcích plánování našeho metodologického postupu jsme se původně chtěli inspirovat dvěma výzkumy, kdy jeden by se zaměřoval na akademickou úspěšnost a druhý na drogovou závislost. Zamýšleli jsme využít dvou již existujících dotazníků zaměřujících se na tyto dvě oblasti. Následným plánovaným krokem bylo uzpůsobit tyto dva dotazníky našemu výzkumnému problému, otázkám a cílům tak, aby případná získaná data byla relevantní pro zjišťování souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností. Odpovědi, které bychom získali, jsme chtěli porovnat a analyzovat abychom odhalili existenci korelačního vztahu mezi těmito dvěma faktory.

Během realizace tohoto výzkumu jsme narazili na překážky spojené se současným právním statutem kratomu v České republice. I když byl kratom na základě vyhlášky č. 167/1998 Sb. o návykových látkách od začátku roku 2025 klasifikován jako psychomodulační látka, stále není zařazen mezi látky s přímými omamnými nebo psychotropními účinky, jakými jsou například morfin, heroin či kokain. Tento právní status tedy neumožňuje jeho zařazení do kategorie běžně uznávaných drog (Ministerstvo zdravotnictví, 2024). Policie ČR hovoří o faktu, že kratom, díky látce mitragynin i tak stále způsobuje narkotické účinky podobné opiátům a může způsobit závislost (2025). Z těchto důvodů nebylo možné použít dotazník cílený na problematiku drogové závislosti, protože jeho otázky by byly pro náš výzkumný záměr neaplikovatelné.

Realizace dotazníkového šetření

Pro sběr dat byl využit elektronický dotazník, který byl distribuován přes sociální síť, především na facebookovém profilu Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně. Se záměrem oslovit co nejvíce studentů byl současně dotazník zaslán i do jednotlivých třídních skupin napříč obory a ročníky této fakulty. Před samotným otevřením dotazníku, prostřednictvím odkazu, byli studenti informováni o tématu, kterého se dotazník týká, dále o jeho účelu, a především jsme objasnili, pro koho je dotazník určen. Zdůraznili jsme, že přestože se dotazníkové šetření týká oblasti užívání kratomu, zkušenost s touto látkou není podmínkou pro jeho vyplnění. Dalším krokem bylo seznámení respondentů s instrukcemi, časovou náročností (2-3 minuty) a požádali jsme je v rámci úvodní části dotazníku, aby odpovídali podle pravdy. Studenti byli obeznámeni s anonymitou svých odpovědí.

4.7 Výzkumný soubor

V rámci tohoto výzkumu se soustředíme na studenty, kteří se vzdělávají v humanitních oborech na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Pojetí vysokoškoláka, jak jej prezentuje Hřebíček (2000), se zakládá na formálním zápisu a docházce na výuku, avšak u studentů humanitních oborů nesmíme opomenout kromě plnění jejich aktivní spoluúčast na akademickém a kulturním dění. Student humanitních věd se zapojuje do odborných debat, kriticky zhodnocuje obsah a formuje vlastní úsudky. K tomu zaměření se pojí specifické dovednosti (Návrh znalostního standardu absolventů VOV pro odbornou oblast humanitní, 2019).

Základní soubor

Do základního výzkumného souboru byli zařazeni studenti Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, zahrnující všechny obory a formy studia (prezenční i kombinovanou). Tito studenti reprezentují bakalářské, navazující magisterské i magisterské programy fakulty. S ohledem na cíle výzkumu jsme vybrali všechny ročníky bakalářského studia (1., 2., 3.), navazujícího magisterského studia (1., 2.) a magisterského studia (1. až 5. ročník). Aktuální počty studentů ke dni 10. 1. 2025 činí celkem 1745 osob, přičemž v prvním ročníku bakalářského studia je zapsáno 530 studentů, z toho v prezenční i kombinované formě. Ve druhém ročníku bakalářského studia se nachází 373 studentů, zatímco třetí ročník bakalářského studia zahrnuje celkem 436 studentů. Na magisterském studiu v prvním ročníku je 40 studentů, ve druhém 50. Ve třetím ročníku magisterského studia je evidováno 41 studentů. Čtvrtý ročník magisterského studia tvoří 34 studentů, zatímco pátý ročník zahrnuje 42 studentů. Co se týká navazujícího magisterského studia, do prvního ročníku je aktuálně zapsáno 118 studentů a do druhého ročníku 81. Podle metodologických zásad uvedených v práci Chrásky (2016) tvoří základní soubor dostupnou populaci, ze které je následně vybírán reprezentativní vzorek pro kvantitativní výzkum. Výběr zaměřený na Fakultu humanitních studií UTB ve Zlíně byl záměrně zvolen, což umožňuje podrobnou analýzu akademických podmínek a poskytuje cenné poznatky o specifikách daného prostředí. Tyto informace mohou být využity jako základ pro další srovnávací studie.

Následující tabulka zobrazuje aktuální počty studentů humanitně orientovaných oborů v jednotlivých ročnících na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně ke dni 10. 1. 2025:

ROČNÍK	TYP STUDIA	POČET STUDENTŮ
1. ročník	Bakalářský program	530
2. ročník	Bakalářský program	373
3. ročník	Bakalářský program	436
1. ročník	Navazující magisterské studium	118
2. ročník	Navazující magisterské studium	81
1. ročník	Magisterského studia	40
2. ročník	Magisterského studia	50
3. ročník	Magisterského studia	41
4. ročník	Magisterského studia	34
5. ročník	Magisterského studia	42
Celkem		1745

Tabulka 1 - Struktura základního souboru

Výběrový soubor

Výběrový soubor je odvozen ze základního souboru a zahrnuje studenty bakalářského i magisterského stupně, jejichž věk se pohybuje v rozmezí 18–26 let. Toto věkové omezení bylo stanoveno dle doporučení Singh, Müllera a Vicknasingama (2014), podle kterých mladí dospělí v daném intervalu mají zvýšenou tendenci experimentovat s látkami, jež mohou ovlivňovat studijní výkon. Zaměření na tuto věkovou skupinu tak umožňuje sledovat potenciální dopady užívání kratomu na akademickou úspěšnost. Respondenti budou vybíráni metodou účelového výběru, což podle Chrásky (2016) umožňuje sestavit homogenní skupinu odpovídající specifickým kritériím výzkumu a garantuje validitu získaných dat.

4.8 Způsob zpracování dat

Veškerá shromážděná data jsme pomocí programu Microsoft Excel graficky znázornili a následně vložili do tabulek. Nejprve jsme prováděli jejich popis a v rámci deskriptivní analýzy dat jsme přiložili také jednotlivé grafy ke všem dotazníkovým položkám pro předběžnou vizualizaci výsledků dotazníkového šetření.

Pro testování stanovených předpokladů byly aplikovány adekvátní metody statistické analýzy. Pro porovnání očekávaných a pozorovaných četností byl vybrán chí-kvadrát test nezávislosti. Statistická metoda oboustranného z-testu byla vybrána pro srovnání podílů u skupin respondentů. Vypočítané testové hodnoty jsme pak vždy porovnali s kritickou hodnotou na hladině významnosti 0,05 (Chrásková, 2016). Na základě výsledného porovnání hodnot jsme postupně u všech zvolených testů rozhodli, zda budou jednotlivé hypotézy vyvráceny nebo potvrzeny. Ověření hypotéz bylo klíčové pro další postupy při interpretaci obdržených výsledků.

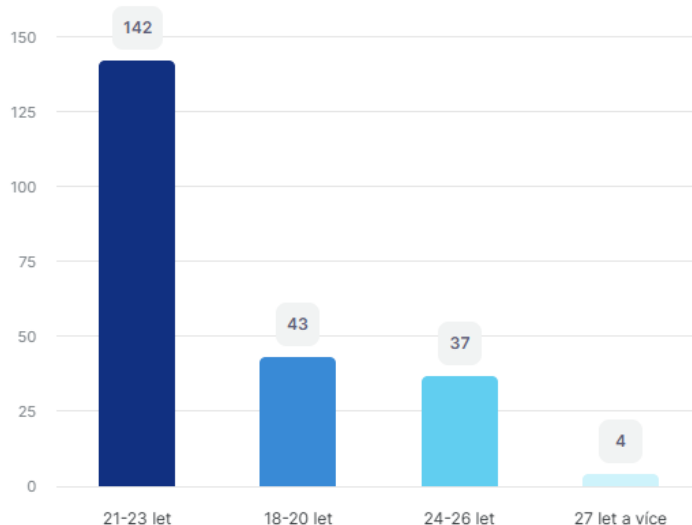
5 ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT

Analýza dat našeho výzkumu je strukturována do tří oddílů podle tematických zaměření výzkumných otázek. Úvodní část se věnuje získaným demografickým údajům o účastnících, jako jsou věk, pohlaví a ročník studia. V druhé části analýzy výzkumných dat se zabýváme samotným užíváním kratomu. Zajímalo nás, jaké povědomí mají studenti humanitních oborů o této látce. V neposlední řadě zjišťujeme míru, frekvenci, způsob užívání kratomu u respondentů a sledujeme také výši běžných dávek, motivaci k užívání a studenty nejčastěji pozorované účinky zkoumané látky. Zároveň se snažíme hledat odlišnosti u těchto proměnných v závislosti na pohlaví a výši ročníku. Tématem třetího oddílu je potom subjektivní a objektivní vnímání akademické úspěšnosti a souvislost obou těchto proměnných s užíváním kratomu.

5.1 Deskriptivní analýza získaných dat

Na našem dotazníkovém šetření se podíleli studenti humanitně orientovaných oborů ze všech ročníků Fakulty humanitních studií ve Zlíně. Při provádění analýzy dat našeho výzkumu jsme pro zajištění validity výsledků pracovali pouze s kompletními odpověďmi, kdy počet kompletně vyplněných dotazníků dosáhl hodnoty 238. V souladu s našimi výzkumnými záměry bylo z analýzy vyloučeno 12 respondentů, kteří nevyhovovali stanovenému kritériu studia na vysoké škole v oblasti humanitních oborů. Proto jsme po vyřazení těchto dotazníků pracovali s 226 odpověďmi.

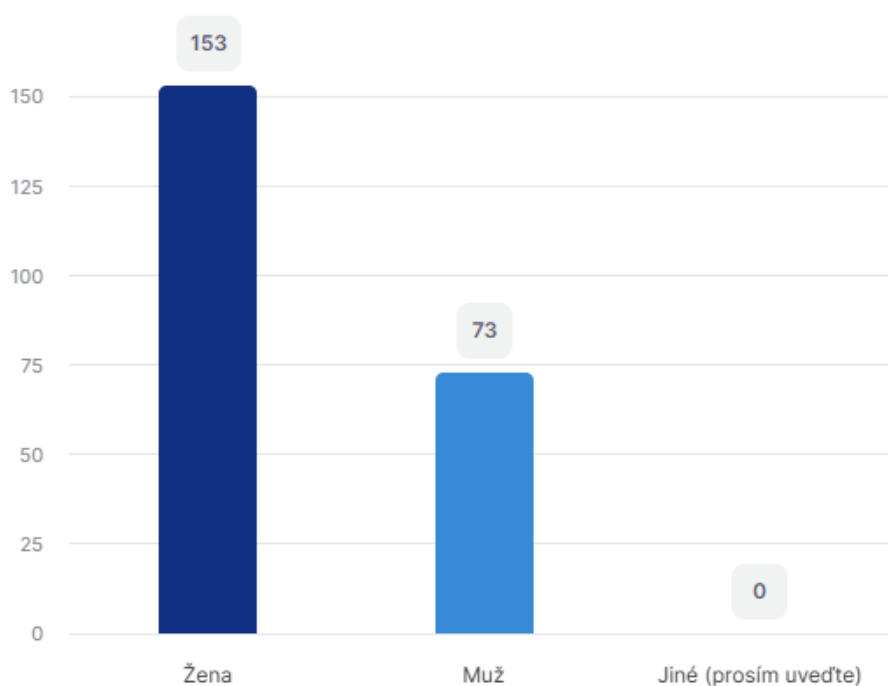
1. Věk

Graf 1 - Věk

Na grafu č. 1 můžeme vidět zastoupení studentů v jednotlivých věkových kategoriích. Nejvíce respondentů uvedlo věk 21-23 let (142). Ve věkové skupině 18-20 let je 43 účastníků výzkumu. Třetí skupinu představují studenti ve věkovém rozmezí 24-26 let, která je tvořena počtem 37. Nejméně početnou kategorií jsou studenti ve věku nad 26 let, do které spadají 4 dotazované

2. Pohlaví

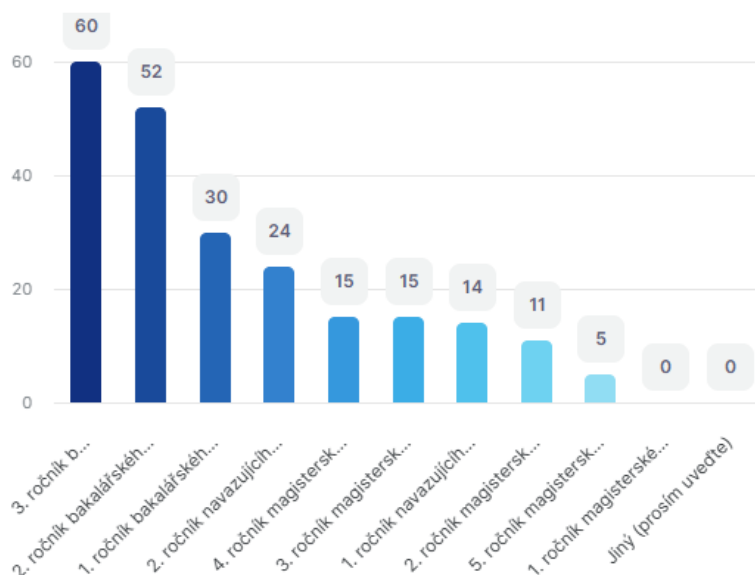

Graf 2 - Pohlaví

Graf č. 2 nám znázorňuje selekci dotazovaných podle jejich pohlaví, kdy odpovědělo 73 respondentů a 153 respondentek. Tento graf souvisí s druhu výzkumnou otázkou a hypotézou H2, ve které nás zajímalo, zdali existuje statistický významný rozdíl v užívání

kratomu mezi studentkami a studenty. Pro testování hypotézy bylo zapotřebí vykonat podrobnější analýzu v rámci obou skupin.

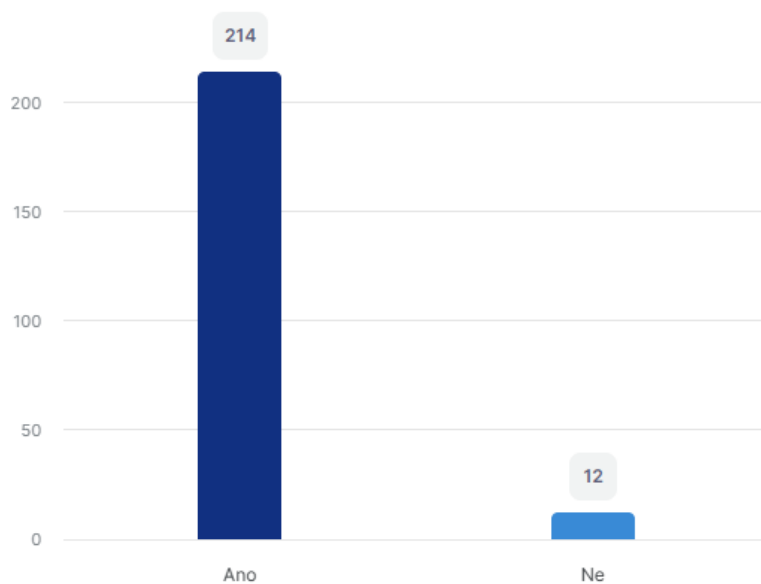
3. Ročník studia

Graf 3 - Ročník studia

Graf č. 3 zachycuje počet studentů z jednotlivých ročníků, kteří se zúčastnili výzkumu. Nejpočetnější skupinou je 3. ročník bakalářského studia (60 studentů), následovaný 2. a 1. ročníkem. Tento graf ukazuje nerovnoměrné zastoupení studentů napříč ročníky, což je důležité vzít v úvahu při interpretaci výsledků výzkumu, zejména při ověřování hypotézy H1 – tvrzení, že alespoň mezi dvěma ročníky existuje statisticky významný rozdíl v míře užívání kratomu.

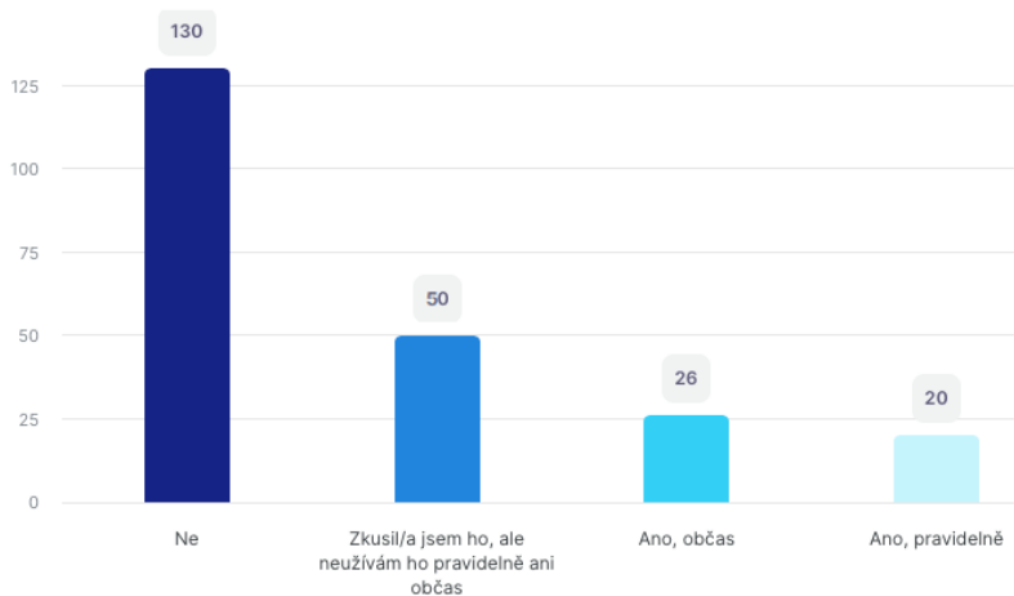
4. Znáte kratom?

Graf 4 - Povědomí o kratomu

Graf č. 4 ukazuje, že 214 z 226 respondentů uvedlo, že se s kratomem setkali či o něm mají povědomí. I když tento údaj potvrzuje, že respondenti znají kratom, pro náš výzkum je klíčové zjistit, zda a jak ho také užívají.

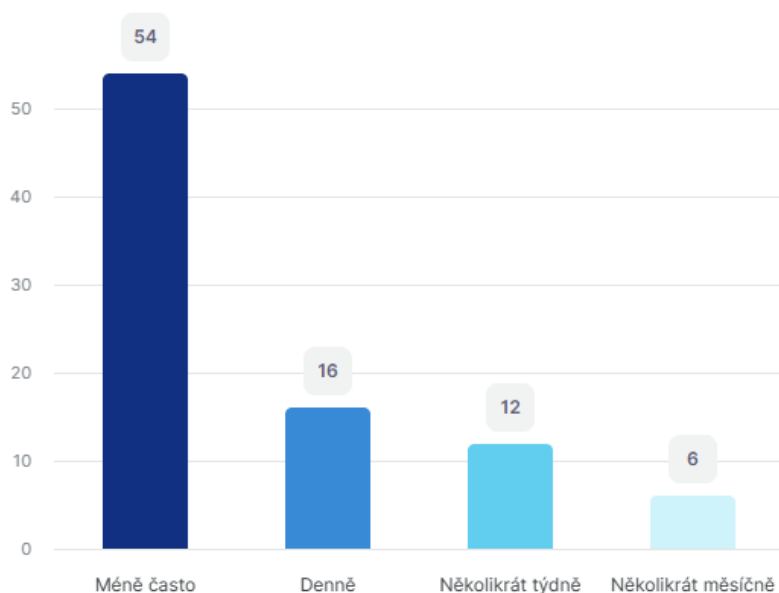
5. Užíváte Kratom?

Graf 5 - Užívání kratomu

Graf č. 5 znázorňuje míru užívání kratomu mezi respondenty. Z celkového počtu 226 dotazovaných uvádí 130 osob, že kratom neužívají. Tato skupina účastníků výzkumu byla přeměřována k další části dotazníku, která se týkala akademické úspěšnosti. 50 respondentů uvedlo, že jej alespoň jednou vyzkoušelo, 26 osob občasně užívá kratom a 20 respondentů jsou pravidelnými uživateli. Tyto hodnoty byly dále využity při testování dvou hypotéz: H_1 , která předpokládá, že mezi muži a ženami existují statisticky významné rozdíly v míře užívání kratomu, a H_2 , která očekává rozdíly mezi skupinami studentů z dvou různých ročníků.

6. Jak často užíváte Kratom?

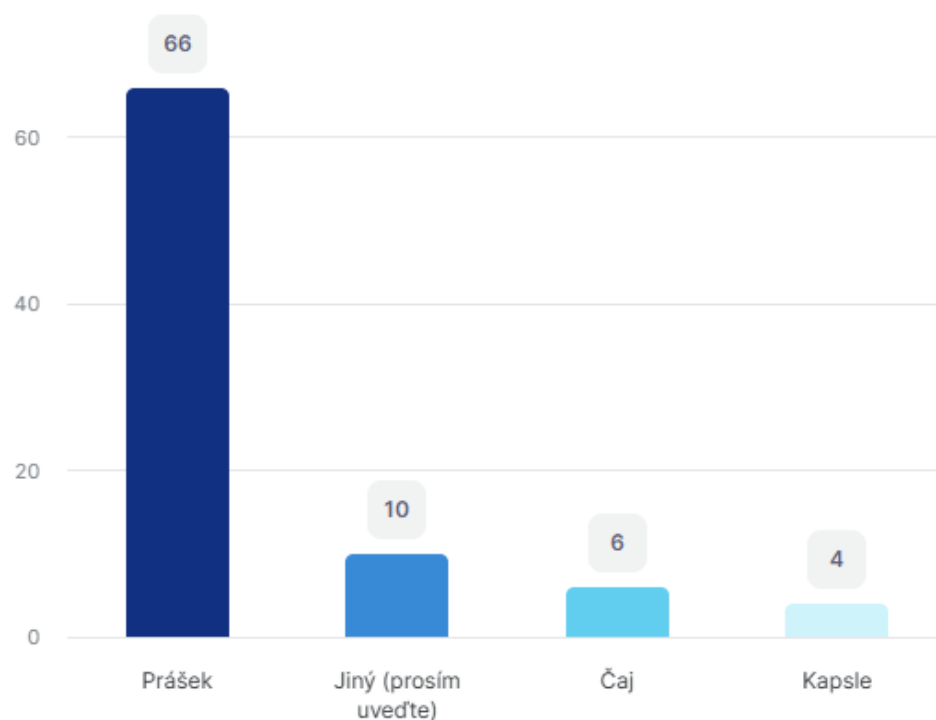

Graf 6 - Frekvence užívání

Graf č. 6 zobrazuje frekvenci užívání kratomu mezi našimi respondenty a přináší tak důležité poznatky k výzkumné otázce zaměřené na tuto frekvenci. Z 88 odpovědí patří 54 respondentů do skupiny, kteří kratom užívají méně často (považujeme je za příležitostné uživatele). Dále 16 dotazovaných udává, že kratom konzumují denně, 12 respondentů jej užívá několikrát týdně a 6 dotázaných uvádí frekvenci několikrát do měsíce – tyto skupiny jsme klasifikovali jako pravidelné uživatele. Toto členění zajišťuje spolehlivost a kvalitu

našich dat, neboť umožňuje přesnější analýzu rozdílů mezi pravidelným a občasným užíváním.

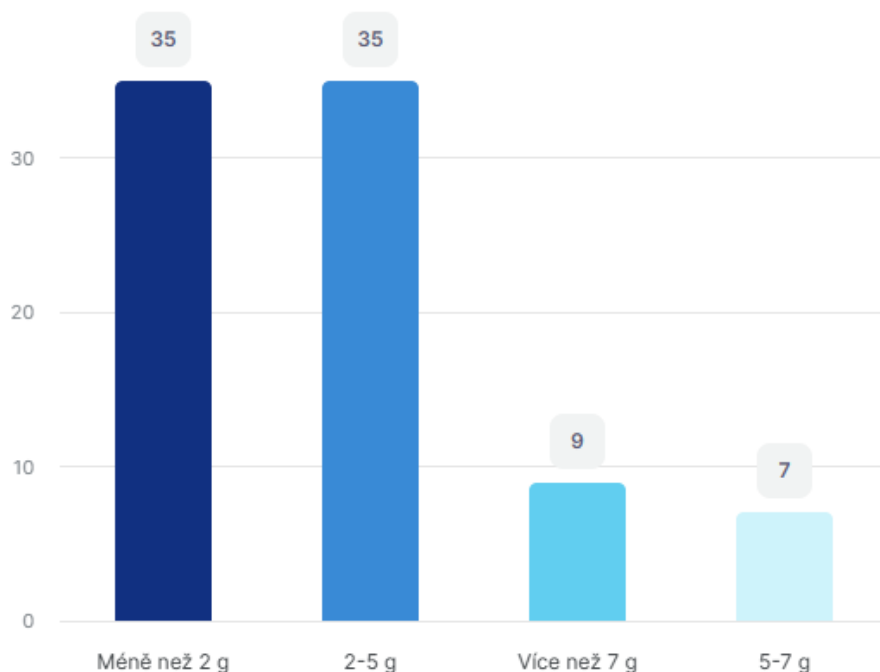
7. Jaký způsob užívání preferujete?

Graf 7 - Způsob užívání

Graf č. 7 vyobrazuje nejčastější způsoby užívání kratomu. Nejvíce preferovanou variantou je na základě 66 odpovědí z celkového počtu užívání kratomu v podobě prášku. Vedle toho jsou ostatní způsoby užívání kratomu, jako například v podobě čaje (6), kapslí (4) a dalších způsobů (10), podstatně méně časté. Výsledky poukazují na to, že studenti preferují nejpraktičtější a nejdostupnější formu kratomu, což však může ovlivnit jak dávkování, tak pozorované účinky.

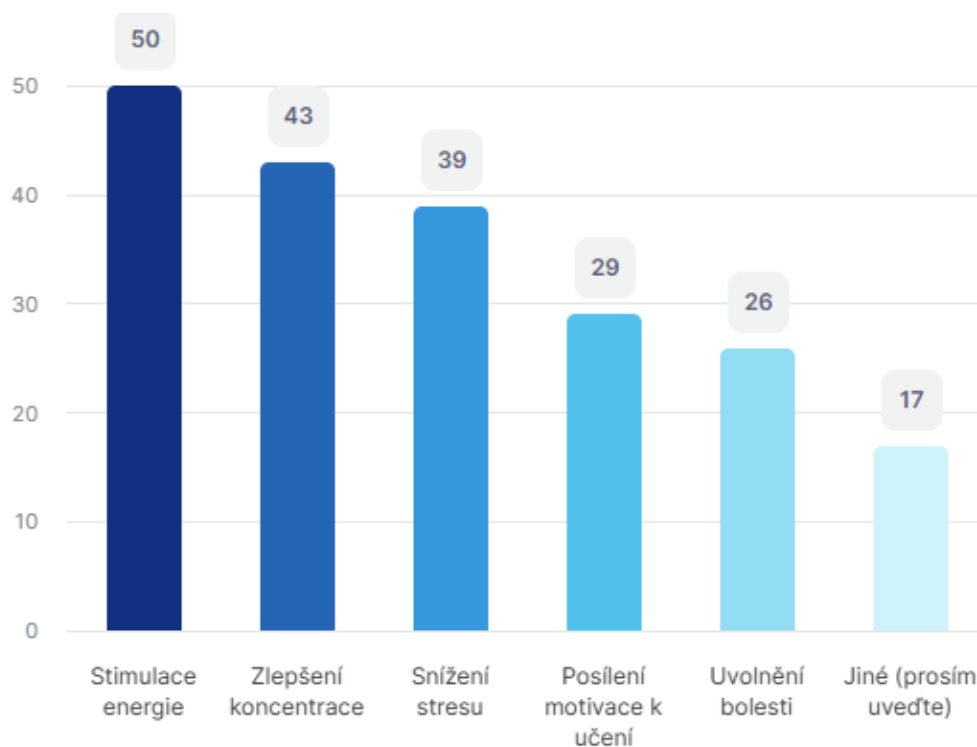
8. Jaká je obvyklá dávka při jednom užití?

Graf 8 - Dávka kratomu

Další graf č. 8 znázorňuje nejčastěji užívanou dávku kratomu, kdy mezi odpověďmi převažuje výše dávky 2–5 g, kterou uvedlo 35 respondentů. Vedle toho však rovněž 35 studentů odpovědělo, že konzumují dávky menší než 2 g. Podstatně méně účastníků výzkumu (7) pak dávkuje kratom v množství 5–7g. 9 dotazovaných odpovědělo, že jejich dávka přesahuje hodnotu nad 7g. Vzhledem k výzkumné otázce č. 4 a hypotéze H_3 : *Existuje statistický významný rozdíl ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli*, se kterými souvisí tento graf, se domníváme, že podle typu uživatele kratomu (pravidelný nebo příležitostný) se bude lišit i výše jeho dávky. Pro definitivní statistické potvrzení však bude následně třeba provést podrobnější analýzu a posouzení platnosti hypotézy.

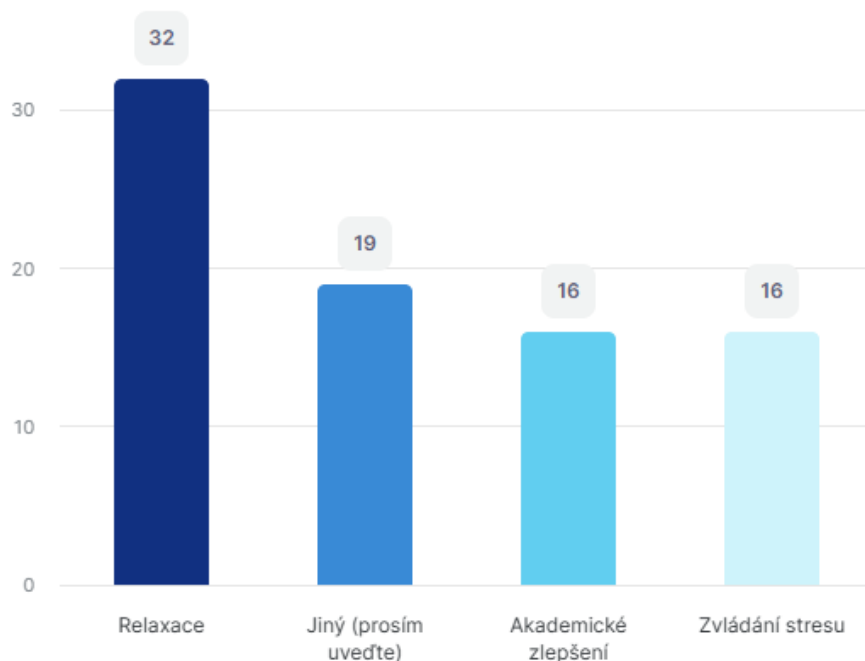
9. Jaké účinky kratomu pociťujete?

Graf 9 - Účinky kratomu

Graf č. 9 nám nabízí přehled nejčastěji pozorovaných účinků kratomu. Mezi všemi odpověďmi je nejčastěji pozorovaným účinkem stimulace energie (50 odpovědí). Dalšími častými účinky kratomu byly uvedeny: zlepšení koncentrace (43), snížení stresu (39), posílení motivace k učení (29), uvolnění bolesti (26) a 17 respondentů pozoruje ještě další jiné účinky. Diverzita odpovědí může přispět k objasnění výzkumné otázky č. 6 a k ní stanovené hypotézy H_5 , kdy se domníváme, že ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl. Subjektivní vnímání účinků kratomu uživatelem může mít klíčový vliv na interpretaci jeho působení a následně i na motivaci k jeho užívání.

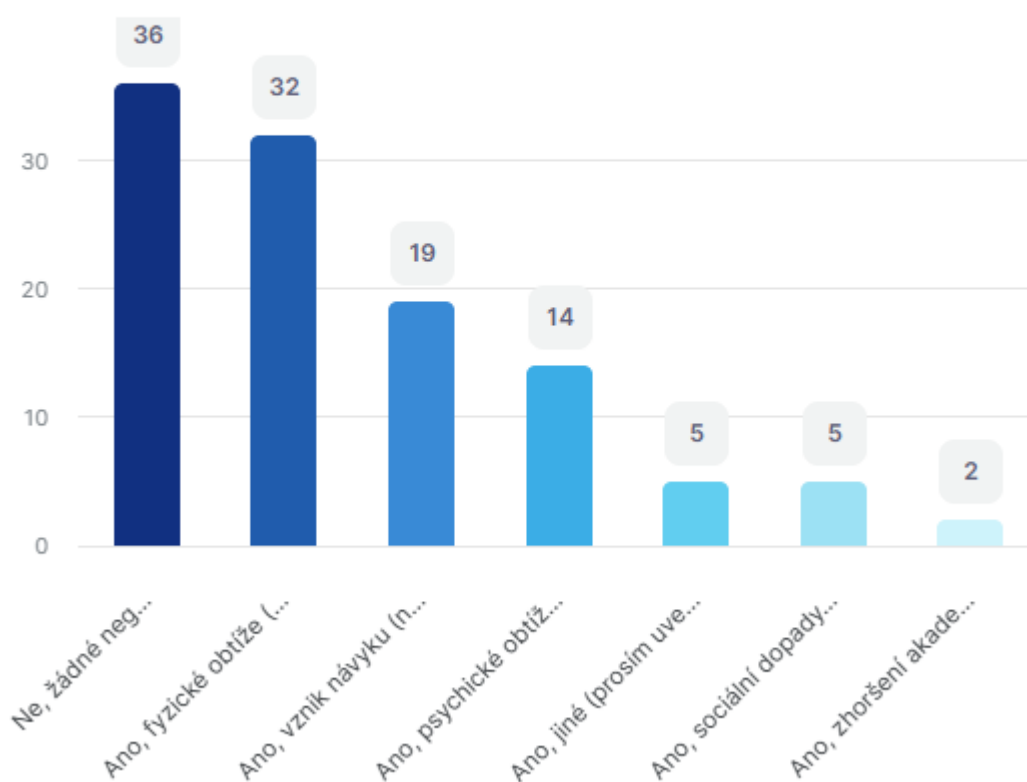
10. Jaké jsou vaše hlavní důvody pro užívání kratomu?

Graf 10 - Motivace k užívání

Tento graf č. 10 nám shrnuje hlavní důvody, proč dotazovaná zkoumanou látku užívají. Nejvíce respondentů zvolilo odpověď „relaxace“, jako hlavní motivaci užívání (32). Následnou nejčastěji zvolenou kategorií byl jiný důvod pro užívání (19). Odpovědi „akademické zlepšení“ a „zvládání stresu“ se vyskytly se stejnou četností (16). Rozmanitost těchto odpovědí může poukázat na to, jak multifunkčně je kratom uživateli vnímán. Na základě těchto získaných dat předpokládáme, že studenti užívají kratom se záměrem zvládání stresové zátěže, ale také spoléhají na jeho hypotetický přínos pro kognitivní výkonnost. K těmto výsledkům se vztahuje výzkumná otázka zaměřena na motivaci k užívání kratomu a hypotéza H_4 , podle které v motivaci existují statisticky významné rozdíly v závislosti na typu uživatele (pravidelný, příležitostný).

11. Zaznamenali jste jakékoliv negativní dopady užívání kratomu?

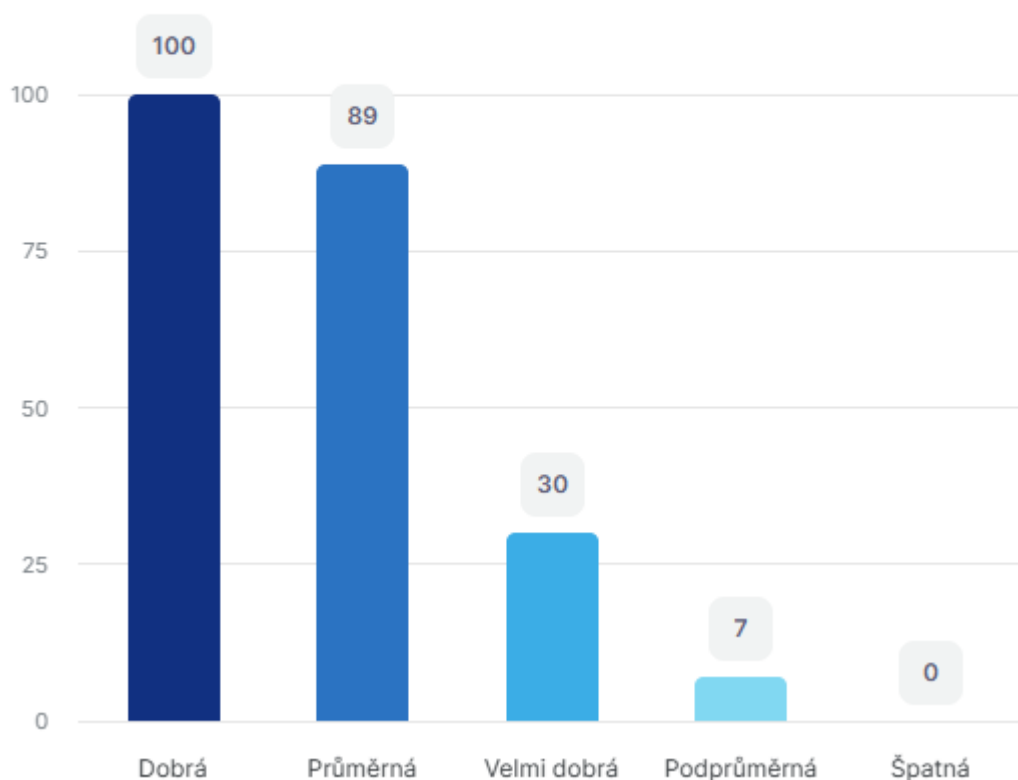

Graf 11 - Negativní dopady

Graf č. 11 se týká negativních účinků kratomu, které na sobě uživatelé nejčastěji pozorují. Podle odpovědí respondentů můžeme pozorovat, že 36 z nich nevnímá jakékoli negativní dopady spojené s užíváním této látky. Na druhou stranu však 32 dotazovaných vnímá negativní účinky, které se projevují fyzickými obtížemi, 14 respondentů pociťuje obtíže psychického charakteru. Dále 19 účastníků našeho výzkumu odpovědělo, že se při užívání kratomu potýká se vznikem závislosti. 5 respondentů zaznamenalo sociální dopady užívání kratomu a dalších pět jiné dopady. Respondenti uvedli jako důsledek užívání kratomu i zhoršení jejich akademické úspěšnosti, ale odpověď byla zaznamenána pouze ve dvou

případech. Tato pestrá škála odpovědí přináší ucelený pohled na problematiku vnímání nežádoucích účinků, které se mohou vyskytovat při užívání kratomu.

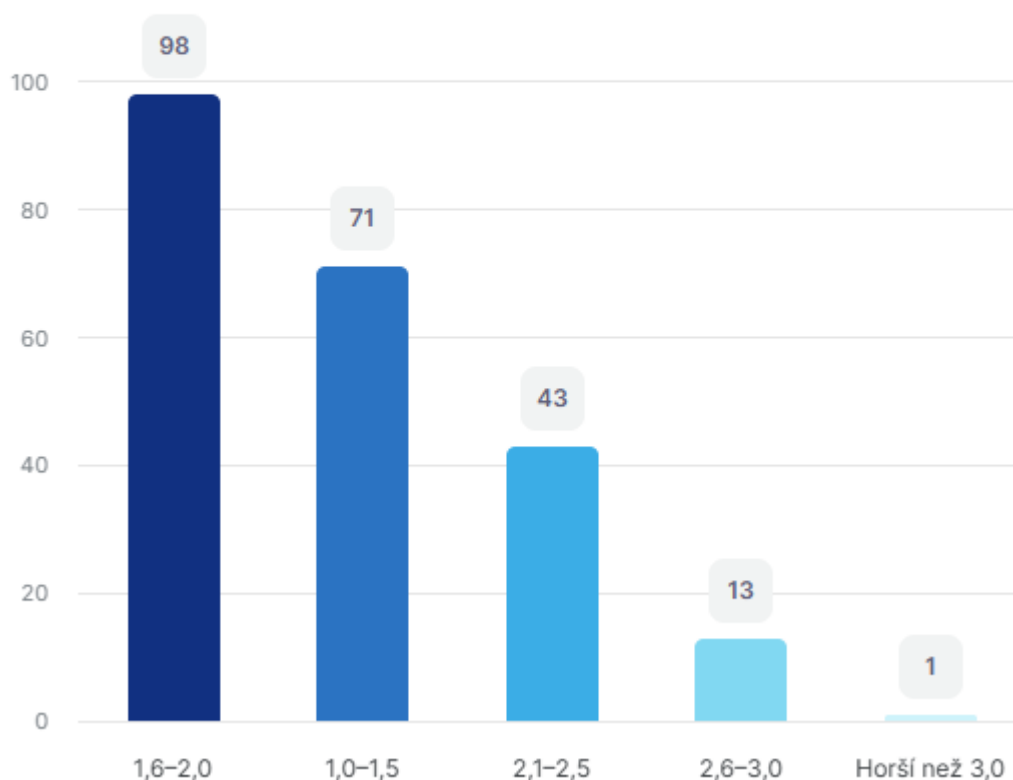
12. Jak hodnotíte svou akademickou úspěšnost?

Graf 12 - Vnímaná akademická úspěšnost

Na grafu č. 12 můžeme vidět, jak studenti hodnotí svou akademickou úspěšnost. Největší počet respondentů (100) považuje svou akademickou úspěšnost za dobrou. 89 ji posuzuje jako průměrnou, 30 pak jako velmi dobrou. 7 respondentů se považuje za podprůměrně akademicky úspěšné. Výsledky grafu naznačují, že mezi studenty převažuje pozitivní percepce jejich akademických úspěchů. Tyto získané údaje poskytují relevantní podklady pro námi stanovenou hypotézu, která je zaměřena na souvislost mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností (H_6).

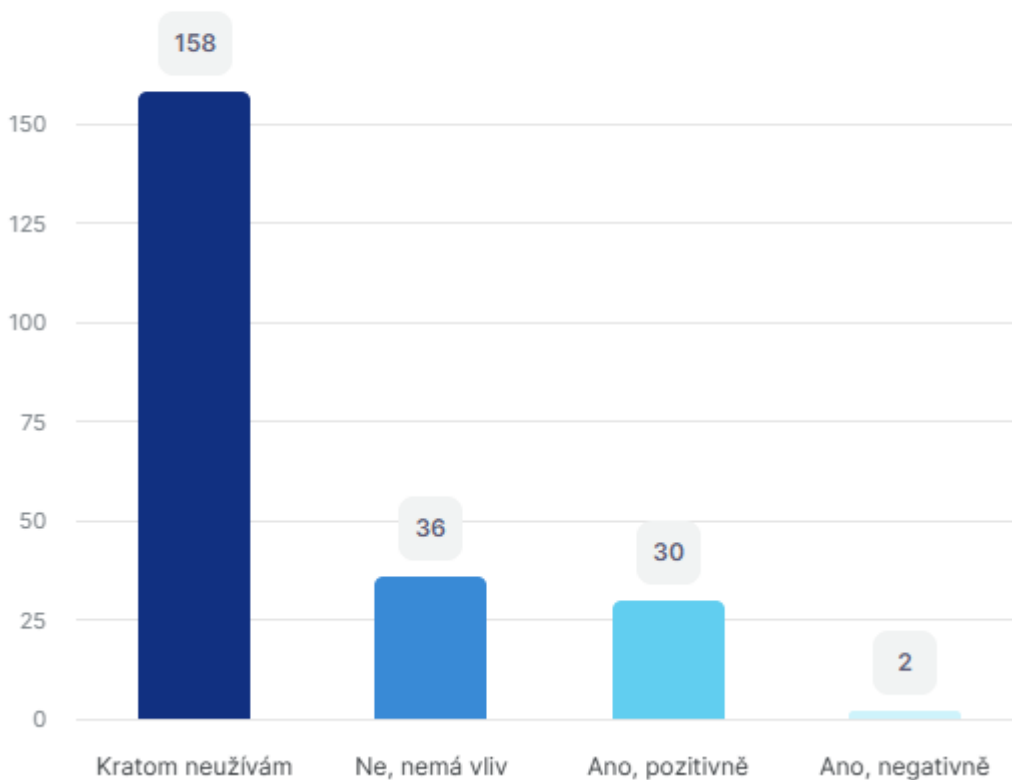
13. Jaký byl váš průměr známek za poslední semestr?

Graf 13 - Průměr známek

Graf č. 13 shrnuje průměry známek mezi studenty za poslední semestr. Výsledky ukazují, že nejčastější odpovědí byl známkový průměr v rozmezí 1,6-2,0, který uvedlo 98 respondentů. Ve spektru známkového průměru 1,0-1,5 se nachází dle počtu odpovědí 71 studentů. Průměru 2,1-2,5 za poslední semestr dosáhlo 43 respondentů, průměr známek 2,6-3,0 mělo 13 studentů a 1 respondent je evidován v kategorii průměru horší než 3,0. Zjištěná data potvrzují, že napříč výzkumným vzorkem studenti dosahují dobré až velmi dobré úrovně akademických výsledků. Tato získaná data jsou zásadní pro náš výzkum v kontextu se stanovenou hypotézou *H7: Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.*

14. Máte pocit, že užívání kratomu ovlivňuje váš studijní výkon?

Graf 14 - Vliv na studijní výkon

Graf č. 14 zachycuje subjektivní vnímání vlivu kratomu na studijní výkon studentů. U této doplňkové dotazníkové otázky, která odhaluje individuální názory uživatelů, respondenti převážně hodnotí vliv kratomu jako pozitivní či neutrální, přičemž jen velmi málo z nich uvádí negativní dopad. Ačkoli tato data nejsou primárně využita při ověřování hypotézy (viz analýza průměru známek u H_7), nabízí zajímavý pohled na to, jak studenti subjektivně vnímají vliv kratomu na svůj studijní výkon.

5.2 Statistické vyhodnocení dat a testování hypotéz

VO1: Jaká je míra užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných oborů?

Míra užívání kratomu u studentů	Počet studentů
Užívá občas nebo pravidelně	46
Zkusilo, ale neužívá pravidelně	50
Nikdy nezkusilo	130
Celkem	226

Tabulka 2 - Míra užívání kratomu

Z tabulky č. 2 vyplývá, že 46 studentů z celkového počtu 226 užívá kratom občas nebo pravidelně a tvoří tedy skupinu jeho uživatelů. 50 studentů kratom někdy v životě zkusilo, ale neužívá jej na pravidelné bázi, 130 studentů potom nemá s kratomem žádnou zkušenost.

VO1.2: Existuje statisticky významný rozdíl v míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami?

H02: V míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami neexistuje statistický významný rozdíl.

HA2: V míře užívání kratomu mezi studenty a studentkami existuje statistický významný rozdíl.

Pohlaví	Občas nebo pravidelně užívá	Neužívá	Celkem
Muži	24	49	73
Ženy	22	131	153
Celkem	46	180	226

Tabulka 3 - Pohlaví a užívání kratomu

Tabulka č 5. nám rozděluje studenty podle jejich pohlaví a také podle toho, zdali jsou pravidelnými nebo občasnými uživateli, případně jestli kratom neužívají. S těmito daty jsme mohli dále pracovat při testování statistických rozdílů v míře konzumace kratomu u podílu mužů. Pro ověření tohoto předpokladu jsme použili oboustranný z-test, který slouží k porovnání dvou podílů, v tomto případě k porovnávání dvou skupin na základě jejich proměnných hodnot.

$$n_1 = \text{celkový počet respondentů mužů (73)}$$

$$n_2 = \text{celkový počet respondentek žen (153)}$$

$$n = \text{celkový počet respondentů (226)}$$

Jako první jsme spočítali podíly konzumentů kratomu ve skupině mužů (p_1), potom ve skupině žen (p_2) a dále celkový podíl užívajících z celého souboru (p).

$$p_1 = \frac{24}{73} = 0,3288$$

$$p_2 = \frac{22}{153} = 0,1438$$

$$p = \frac{46}{226} = 0,2035$$

Následně jsme provedli výpočet pro rozdíl dvou podílů, při kterém jsme postupovali dle následujících vzorců pro výpočet standardní chyby (SE) a následně samotného z – testu (Z):

$$Z = \frac{(p_1 - p_2)}{SE} \quad SE = \sqrt{p(1-p)\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)} \quad Z = \frac{(p_1 - p_2)}{\sqrt{p(1-p)\left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)}}$$

$$Z = \frac{(0,3288 - 0,1438)}{\sqrt{0,2035(1-0,2035)\left(\frac{1}{73} + \frac{1}{153}\right)}}$$

$$Z = \frac{(0,3288 - 0,1438)}{0,0573} \approx 3,23$$

Na hladině významnosti 5 % ($\alpha = 0,05$) je kritická hodnota oboustranného z-testu (W) následující:

$$W = (-\infty; u_{0,025}) \cup (u_{0,975}; \infty) = (-\infty; -1,960) \cup (1,960; \infty)$$

Tuto hodnotu srovnáváme s naší vypočítanou hodnotou Z tedy 3,23. Protože nám vyšlo, že **3,23 > 1,96**, hodnota spadá do kritického oboru, zamítáme tedy H_0 . Závěrem tohoto testu je, že **v míře užívání kratomu existuje statistický významný rozdíl mezi studenty a studentkami, kdy konkrétně muži mají větší podíl uživatelů ve srovnání se ženami.**

VO2: Jaké jsou frekvence užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných odborů?

Frekvence užívání	Počet studentů
Několikrát týdně	12
Denně	16
Méně často	54
Několikrát měsíčně	6

Tabulka 4 - Frekvence užívání kratomu

Zajímavým poznatkem, který vyplývá z tabulky č. 6, je zjištěný nesoulad mezi deklarovanou pravidelností užívání kratomu a skutečnou frekvencí konzumace, kterou studenti uvádí ve svých odpovědích. Přestože 46 respondentů našeho výzkumu odpovědělo, že jejich užívání je pravidelné nebo občasné, při označení konkrétní frekvence (denně, týdně nebo měsíčně), potvrdilo tuto frekvenci pouze 34 z nich. Stále zbývá 12 studentů, kteří se sice považují za občasné nebo pravidelné uživatele, ale na konkrétní otázku, jak často kratom konzumují, uvedli „méně často“. Tento rozpor může poukazovat to, že někteří uživatelé si nemusí být plně vědomi skutečné četnosti svého užívání kratomu. Zjištění této disproporce může být cenným vhladem do zkresleného vnímání lidského návykového chování.

VO3: Jaké jsou nejčastější způsoby konzumace kratomu u studentů humanitně orientovaných oborů?

Způsob konzumace	Počet studentů
Čaj	6
Kapsle	4
Malá dávka prášku do džusu	1
Prášek	66
Nitrožilně	1

Tabulka 5 - Způsob konzumace kratomu

Z tabulky č. 7 lze vyčíst, že 80,5 % preferuje konzumaci kratomu v podobě prášku. Ostatní způsoby užívání (čaj, kapsle, a další) se objevují pouze okrajově. Tyto výsledky naznačují trendy v oblasti užívání kratomu, kdy studenti vysokých škol nejčastěji preferují co možná nejdostupnější formu kratomu, která je zároveň nejrychlejší a nejjednodušší i pro jeho samotnou přípravu.

VO4: Jaká je preferovaná výše dávek mezi studenty humanitně orientovaných oborů?

Výše dávek	Počet studentů
2–5 g	35
5–7 g	7
méně než 2 g	35
více než 7 g	9

Tabulka 6 - Výše dávek kratomu

Tabulka č. 8 znázorňuje nejčastěji volené výše dávek u studentů humanitně orientovaných oborů. S těmito údaji dále pracujeme při ověřování hypotézy k následné dílčí výzkumné otázce.

VO4.1: Existuje statistický významný rozdíl ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H03: Ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli neexistuje statistický významný rozdíl.

HA3: Ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

	2,5 g	5,7 g	<2 g	>7 g	Celkem
Občasní uživatelé	12	1	10	3	26
Pravidelní uživatelé	9	3	3	5	20
Celkem	21	4	13	8	46

Tabulka 7 - Dávka a typ uživatele

Tabulka č. 9 rozděluje pravidelné a občasné uživatele podle výše jejich preferované dávky při konzumaci kratomu.

Pro ověření předpokladu, zda existuje významný rozdíl ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli jsme opět využili postup pro výpočet chí-kvadrát testu nezávislosti a nejprve jsme tedy srovnali očekávané a pozorované četnosti kategorií v následující tabulce č. 10:

	2-5 g (O)	2-5 g (E)	5-7 g (O)	5-7 g (E)	<2 g (O)	<2 g (E)	>7 g (O)	>7 g (E)
Občasní uživatelé	12	11,87	1	2,26	10	7,35	3	4,52
Pravidelní uživatelé	9	9,13	3	1,74	3	5,65	5	3,48

Tabulka 8 - Pozor. a oč. četnosti

Postupy při ověřování této hypotézy byly stejné, jako při testování hypotézy H_1 , kde je podrobněji proveden popis metodiky. Rovněž jsme využili chí-kvadrát test nezávislosti a pracovali jsme s hodnotami očekávaných (E) a pozorovaných (O) četností (viz tabulka č. 9).

Stupně volnosti: $df = (R-1) \times (C-1) = (2-1) \times (4-1) = 3$

Testová statistika: $\chi^2 = 4,944$

Kritická hodnota na hladině významnosti 5 % se 3 stupni volnosti: 7,815

Protože je tedy testová hodnota **4,944 < 7,815**, nulová hypotéza H_0 nebyla zamítnuta a závěrem tohoto testu je, že **mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli není ve výši jejich preferovaných dávek kratomu statistický významný rozdíl.**

VO5: Jaké jsou hlavní motivace k užívání kratomu u studentů humanitně orientovaných oborů?

VO5.1: Existuje statistický významný rozdíl v hlavní motivaci k užívání kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H04: V hlavní motivaci k užívání kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli neexistuje statistický významný rozdíl.

HA4: V hlavní motivaci k užívání kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

	Akademické zlepšení, soustředění a koncentrace, výkon a produktivita	Relaxace	Zvládání stresu	Ostatní	Celkem
Občasní uživatelé	5	14	5	2	26
Pravidelní uživatelé	5	4	7	4	20
Celkem	10	18	12	6	46

Tabulka 9 - Motivace a typ uživatele

Tabulka č. 11 zobrazuje počty zaznamenaných odpovědí u pravidelných a příležitostných konzumentů kratomů na otázku, jaká je jejich nejčastější motivace k užívání. K těmto odpovědím byly opět vypočítány stejným postupem očekávané četnosti (*E*) a zobrazeny s pozorovanými četnostmi (*O*) v následující tabulce:

	Akademické zlepšení, soustředění a koncentrace, výkon a produktivita (O)	Akademické zlepšení atd. (E)	Relaxace (O)	Relaxace (E)	Zvládání stresu (O)	Zvládání stresu (E)	Ostatní (O)	Ostatní (E)
Občasní uživatelé	5	5,65	14	10,17	5	6,78	2	3,93
Pravidelní uživatelé	5	4,35	4	7,83	7	5,22	4	2,61

Tabulka 10 - Pozor. a oč. četnosti

Stupně volnosti: $df = (R-1) \times (C-1) = (2-1) \times (4-1) = 3$

Testová statistika: 5,875

Kritická hodnota na 5 % hladině významnosti při 3 stupních volnosti: 7,815

Při porovnání těchto dvou hodnot zjistíme, že **5, 875 < 7,815**. V rámci tohoto testu nezamítáme nulovou hypotézu a výsledkem tedy je, že **mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli neexistuje statisticky významný rozdíl v hlavních motivacích užívání kratomu**.

VO6: Jaké účinky studenti při užívání kratomu vnímají?

VO6.1: Existuje statistický významný rozdíl ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli?

H05: Ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli neexistuje statistický významný rozdíl.

HA5: Ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.

V rámci ověřování této hypotézy, jsme před vytvořením finální kontingenční tabulky nejprve zobrazili původní rozložení odpovědí u respondentů, které se týkaly vnímaných účinků. Jednotlivé hodnoty v tabulce č. 13 vypovídají o tom, kolik respondentů z dané skupiny uvedlo, že daný účinek na sobě pozorují:

	VNÍMANÉ ÚČINKY				
	Zlepšení koncentrace	Snížení stresu	Stimulace energie	Uvolnění bolesti	Posílení motivace
Občasní uživatelé	14 z 26	11 z 26	18 z 26	9 z 26	9 z 26
Pravidelní uživatelé	17 z 20	13 z 20	15 z 20	9 z 20	13 z 20

Tabulka 11 - Základní údaje o účincích dle typu uživatele

Pro další rozbor jsme odpovědi převedli do sumární kontingenční tabulky, ve které jsou 4 kategorie pro řádky a 5 kategorií pro sloupce, kdy řádkové klasifikace definujeme následovně:

- „**Ano, občas – Ano**“: Občasní uživatelé, kteří daný účinek (např. zlepšení koncentrace) pozorují.
- „**Ano, občas – Ne**“: Občasní uživatelé, kteří daný účinek nevnímají.

- „Ano, pravidelně – Ano“: Pravidelní uživatelé, kteří účinek pozorují.
- „Ano, pravidelně – Ne“: Pravidelní uživatelé, kteří účinek nevnímají.

Z původní tabulky č. 13 - Základní údaje dle typu uživatele – jsme hodnoty převedli do následující kontingenční tabulky č. 14:

	VNÍMANÉ ÚČINKY					
	Zlepšení koncentrace	Snížení stresu	Stimulace energie	Uvolnění bolesti	Posílení motivace	Řádkový součet
Ano, občas – Ano	14	11	18	9	9	61
Ano, občas – Ne	12	15	8	17	17	69
Ano, pravidelně – Ano	17	13	15	9	13	67
Ano, pravidelně – Ne	3	7	5	11	7	33
Sloupcový součet	46	46	46	46	46	230

Tabulka 12 - Kontingenční tabulka pozorovaných četností

Podle vzorce pro výpočet očekávaných četností jsme postupovali u každé buňky kontingenční tabulky a následně hodnoty zobrazili v tabulce č. 15:

	VNÍMANÉ ÚČINKY				
	Zlepšení koncentrace	Snížení stresu	Stimulace energie	Uvolnění bolesti	Posílení motivace
Ano, občas – Ano	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2
Ano, občas – Ne	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
Ano, pravidelně – Ano	13,4	13,4	13,4	13,4	13,4
Ano, pravidelně – Ne	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6

Tabulka 13 - Očekávané četnosti

Dalšími kroky bylo opět výpočítání testového kritéria podle dříve uvedeného vzorce, stupňů volnosti u chí-kvadrátu a kritické hodnoty na hladině významnosti 0,05.

Stupně volnosti: $df = (R-1) \times (C-1) = (4-1) \times (5-1) = 12$

Testová statistika: 16,86

Kritická hodnota na 5 % hladině významnosti při 12 stupních volnosti: 21,03

Při porovnání vypočítané hodnoty testové statistiky s kritickou hodnotou, platí, že **16,86 < 21,03**, v důsledku čehož **nezamítáme nulovou hypotézu H_0** , která tvrdí, že *vnímání účinků mezi pravidelnými a příležitostnými (občasnými) uživateli je stejné*. Jinak řečeno, po provedení statistické analýzy **se neprokázal významný rozdíl ve vnímaných účincích užívání kratomu (zlepšení koncentrace, snížení stresu, stimulace energie, uvolnění bolesti, posílení motivace) mezi oběma skupinami**.

VO7: Existuje souvislost mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů?

H06: Mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů neexistuje souvislost.

HA6: Mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.

	SEBEHODNOCENÍ AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI				
	Velmi dobrá	Dobrá	Průměrná	Podprůměrná	Celkem
Uživající	7	14	20	5	46
Neuživající	23	86	69	2	180
Celkem	30	100	89	7	226

Tabulka 14 - Sebehodnocení a užívání

V tabulce č. 16 můžeme vidět, jaké odpovědi uvedli uživatelé a neuživatelé kratomu u položky týkající se sebehodnocení vlastní akademické úspěšnosti. Pro ověření *H7* jsme použili opět totožný metodologický postup pro výpočet chí-kvadrát testu nezávislosti.

K těmto kategoriím sebehodnocení akademické úspěšnosti byl jednotlivé četnosti poznačeny do tabulky č. 17:

	SEBEHODNOCENÍ AKADEMICKÉ ÚSPĚŠNOSTI							
	Velmi dobrá (O)	Velmi dobrá (E)	Dobrá (O)	Dobrá (E)	Průměrná (O)	Průměrná (E)	Podprůměrná (O)	Podprůměrná (E)
Uživající	5	5,65	14	10,17	5	6,78	2	3,39
Neuživající	5	4,35	4	7,83	7	5,22	4	2,61

Tabulka 15 - Pozor. a oč. četnosti

Stupně volnosti: $df = (R-1) \times (C-1) = (2-1) \times (4-1) = 3$

Testová statistika: 14,07

Kritická hodnota na 5 % hladině významnosti při 3 stupních volnosti: 7,815

Porovnání hodnot: **14,07 > 7,815**

Na základě tohoto výsledku zamítáme nulovou hypotézu a potvrzujeme, **že mezi užíváním kratomu a vnímanou akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.**

VO8: Existuje souvislost mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů?

H07: Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů neexistuje souvislost.

HA7: Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.

	PRŮMĚR ZA POSLEDNÍ SEMSTR					
	1,0–1,5	1,6–2,0	2,1–2,5	2,6–3,0	Horší než 3,0	Celkem
Uživající	7	24	10	4	1	46
Neuživající	64	74	33	9	0	180
Celkem	71	98	43	13	1	226

Tabulka 16 - Průměr a užívání

Tabulka č. 18 prezentuje aritmetické průměry akademických výsledků studentů za jejich poslední semestr. Respondenty zde dělíme do dvou skupin – studenti, kteří užívají kratom a studenti abstinující. V tabulce můžeme vidět, jak se tyto průměry liší v souvislosti s užíváním kratomu. U této hypotézy bude předpoklad ověřován znovu za využití chí-kvadrát testu. Tabulka č. 19 opět sumarizuje četnost odpovědí respondentů na otázku, jaký byl průměr známek u studentů za jejich poslední akademický semestr:

	PRŮMĚR ZA POSLEDNÍ SEMSTR									
	1,0– 1,5 (O)	1,0– 1,5 (E)	1,6– 2,0 (O)	1,6– 2,0 (E)	2,1– 2,5 (O)	2,1– 2,5 (E)	2,6– 3,0 (O)	2,6– 3,0 (E)	Horší než 3,0 (O)	Horší než 3,0 (E)
Uživající	7	14,45	24	19,95	10	8,75	4	2,65	1	0,2
Neuživající	64	56,55	74	78,05	33	34,25	9	10,35	0	0,8

Tabulka 17 - Pozor. a oč. četnosti

Stupně volnosti: $df = (R-1) \times (C-1) = (2-1) \times (5-1) = 4$

Testová statistika: 10,93

Kritická hodnota na 5 % hladině významnosti při 4 stupních volnosti: 9,488

Porovnání hodnot: **10,93 > 9,488**

S ohledem na dosaženou hodnotu testovacího kritéria a hladinu významnosti zamítáme nulovou hypotézu ve prospěch alternativní hypotézy, která podporuje předpoklad, že **mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost.**

6 INTERPRETACE DAT

V našem dotazníkovém šetření jsme se zaměřovali na studenty Fakulty humanitních studií. Hlavním záměrem našeho výzkumu bylo ověřit existenci souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností, a kromě toho také zjistit, jestli může souviset konzumace této látky také se skutečným prospěchem (vyjádřený v průměru známek za poslední akademický semestr). Abychom naplnili cíle výzkumu, nejprve byl sledován vzorec konzumace kratomu. Byla hodnocena jeho frekvence s způsoby užívání, posuzovali jsme hlavní motivaci studentů k užívání, nejčastější výše dávek a převládající pozorované účinky. Dílčí aspekty studie se zaměřily na analýzu odlišností mezi studenty v závislosti na výši jejich ročníku, pohlaví a provedli jsme komparaci také u skupin pravidelných a příležitostných konzumentů.

Z 226 dotazníků s kompletními odpověďmi jsme shromáždili data, ze kterých plyne, že u studentů humanitně orientovaných oborů je míra užívání kratomu poměrně nízká. Pouze 20 z našich respondentů jsou pravidelnými uživateli, dalších 26 konzumují kratom občas, 50 z nich má s touto látkou v životě nějakou zkušenost a alespoň jednou ji zkusili. Nejpočetnější skupinu tvoří 130 dotazovaných, kteří kratom nikdy neužívali. Tyto výsledky přináší odpovědi na výzkumnou otázku **VO1: Jaká je míra užívání kratomu mezi studenty humanitně orientovaných oborů?** Závěry tohoto výzkumu mohou sloužit jako základ pro další výzkumné studie v oblasti užívání kratomu v akademickém prostředí. Zároveň mohou podpořit vývoj preventivních strategií se zaměřením na prevenci užívání aktuálně populárních návykových látek mezi vysokoškolskými studenty, kteří jsou ohroženou skupinou. Přestože z našeho výzkumu vyplývá, že míra užívání kratomu je mezi studenty s humanitním zaměřením spíše nízká, popularita kratomu, stále narůstá, což může ovlivnit i míru jeho užívání do budoucna (Borsari, Carey, 2001; Singh et al., 2014; White, 2019).

Výsledky testování hypotézy H_1 odhalily, že míra užívání kratomu v závislosti na výši ročníku se liší. Z odpovědí studentů je zřejmé, že experimentování s kratomem je častějším fenoménem mezi mladšími studenty. Přibližně třetina respondentů, kteří reprezentují první ročník, uvedla, že konzumuje kratom. Ve vyšších ročnících (zejména ve 3. a 4. ročníku) můžeme pozorovat prudký pokles užívání této látky. Toto zjištění může být důsledkem silnějšího vlivu vrstevnických skupin a otevřenějším přístupem k experimentování s návykovými látkami u mladších studentů. Studenti vyšších ročníků často čelí náročnějším akademickým výzvám a studijním nárokům, což je postupně vede k lepší adaptaci a konzervativnějšímu přístupu k experimentování s návykovými látkami. Tento jev odpovídá

tvrzení autorů Borsari a Carey (2001), kteří zdůrazňují, že experimentální chování je charakteristické především pro ranou fázi vysokoškolského prostředí.

Dále jsme provedli analýzu provedenou s ohledem na pohlaví (H_2). Analýza těchto dat odkryla statisticky významné rozdíly, přičemž pomocí oboustranného z-testu jsme zjistili, že studenti mužského pohlaví vykazují výrazně vyšší míru konzumace kratomu než studentky ženy. Tento jev může být vysvětlen vlivem sociálních a kulturních faktorů, ale také odlišnými přístupy k experimentování s návykovými látkami na akademické půdě. Tyto výsledky jsou v souladu se závěry výzkumu Vostřelové a kol. (2021), které zdůrazňují, že ženy zaujímají opatrnější postoj k užívání kratomu a preferují nejprve informovanost o této látce. Na druhou stranu muži mají větší tendenci experimentovat s konzumací kratomu, jeho dávkami i způsobem aplikace.

V další části našeho výzkumného šetření jsme se více do hloubky zabývali frekvencí užívání kratomu mezi studenty humanitních oborů. Z celkového počtu 88 dotazovaných, kteří uvedli, že kratom již někdy zkusili, tvořilo nejpočetnější skupinu 54 respondentů, kteří označili odpověď „*Kratom užívám méně často*“. Dalších 16 účastníků výzkumu deklarovalo, že konzumují kratom na denní bázi, 12 studentů pak několikrát týdně a zbývajících 6 několikrát za měsíc. Tyto výsledky poukazují na rozmanité spektrum intenzity užívání kratomu a to od denní konzumace, se kterou se může pojít nejvyšší riziko vzniku závislosti a řada negativních dopadů, až po experimentování nebo příležitostné užívání v důsledku snahy lépe zvládat stresové situace.

Prekvapivým zjištěním je odhalený rozpor mezi tím, jak se studenti vnímají („občasný“ nebo „pravidelný“ konzument) a jejich skutečnou frekvencí konzumace, kterou v dotazníku konkrétně uvedli (denně, několikrát týdně/několikrát měsíčně/méně často). Ze 46 respondentů, kteří se považují za pravidelné nebo občasný uživatele, pouze 34 potvrdilo tuto frekvenci označením odpovědi, že kratom užívají denně, několikrát týdně nebo několikrát měsíčně. Zbývajících 12 dotazovaných uvedlo, že konzumují méně často. Tento nesoulad může být interpretován několika způsoby. Prvním vysvětlením může být to, že pokud student označí sám sebe jako „občasný“ nebo „pravidelný“ uživatel, je to výsledek zejména subjektivního vnímání sebe sama nežli objektivní projev chování. V jiném případě může docházet k jevu, kdy uživatelé mají sklony k bagatelizaci jejich užívání nebo v opačném případě jeho frekvenci nadhodnocují. K tomuto rozporu dochází nejčastěji z důvodu tendence jedince odpovídat v souladu se sociálními normami nebo vlivem zkresleného sebezpozorování. Mezi odborníky je tento fenomén nazýván pojmem „recall

bias“, který je definován autorem Coughlin (1990), jako systematická chyba zkreslené paměti, která má příčinu v nepřesné nebo nekompletní vzpomínce na vlastní jednání. Toto zjištění představuje velmi hodnotný podnět pro výzkum v oblasti závislostí, jelikož poukazuje na možnost zkreslení uváděných odpovědí týkajících se frekvence užívání. Ze zkušeností získaných během získávání dat v této práci tedy může plynout doporučení pro další provádění podobných výzkumů, kdy by mohlo být efektivní zařadit také kvalitativní rozhovory nebo aplikovat jiné metody pro validaci výsledků (např. deníkové záznamy), které by poskytly přesnější informace o tom, v jakých konkrétních situacích studenti nejčastěji kratom konzumují a jak často. Nakonec můžeme poznamenat, že frekvence užívání kratomu u studentů humanitních oborů, signalizuje proměnlivost a rozpory mezi deklarovaným postojem k užívání a skutečnými údaji o četnosti. Tyto výsledky mohou přispět k lepšímu porozumění otázce užívání kratomu a mohou také otevřít cestu k dalšímu zkoumání toho, jak studenti vnímají své vlastní návyky, případně jak je mohou ovlivňovat na jejich akademické dráze.

V rámci třetí výzkumné otázky jsme zjišťovali převládající způsoby užívání kratomu, kdy z analýzy dat vyplývá, že jde o kratom ve formě prášku, který konzumuje 66 uživatelů. Výrazně méně častou odpovědí byla konzumace kratomu přípravou čaje, kterou preferuje 6 respondentů a pouze 4 užívají kapsle. Je možné, že tuto formu kratomu studenti volí z praktického důvodu, kterým je dostupnost a nejrychlejší forma přípravy.

Čtvrtá výzkumná otázka se týkala nejčastější výše dávky. Data zde prokázala, že nejčastěji studenti dávkují kratom v množství 2–5 g. Tuto kategorii zastoupilo 35 odpovědí, stejně jako u možnosti méně než 2 g. Odpovědi 5–7 g (7 odpovědí) a více než 7 g (9 odpovědí) se vyskytují jen sporadicky. S těmito daty souvisí stanovená hypotéza H_3 : *Ve výši dávek mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl*. Pro ověření tohoto předpokladu byl realizován opět chí-kvadrát test nezávislosti, na jehož základě se neprokázal významný rozdíl ve výši dávek kratomu u těchto dvou skupin. Výsledky ukazují, že preference v oblasti dávkování vykazují u obou skupin relativní stabilitu a mohou tak být determinovány spíše individuálními aspekty než samotnou frekvencí užívání. Můžeme se domnívat, že tento předpoklad nebyl našimi získanými daty statisticky potvrzen z důvodu menší reprezentace pravidelných uživatelů v našem vzorku. Částečně se totiž naše výsledky odlišují od zjištěných poznatků autorů Singha et al., (2014), kteří konstatují, že v případě pravidelného užívání návykových látek, dochází ke vzniku tolerance, se kterou se pojí postupné navyšování dávek u konzumentů.

Pátá výzkumná otázka se zaměřovala na hlavní důvody užívání kratomu. Z uvedených odpovědí vyplývá výsledek, že relaxace, kterou označilo 18 respondentů, je nejčastější motivací. Hned poté motivuje studenty ke konzumaci kratomu lepší zvládnutí stresu (12 odpovědí), dále akademické zlepšení, vyšší výkonnost a schopnost soustředit se (10 odpovědí) a v dalších případech je motivace u 6 studentů jiná. V rámci statistické analýzy dat jsme provedli ověření hypotézy H_4 , kdy jsme předpokládali, že u pravidelných a příležitostných uživatelů budou hlavní motivace vykazovat významné rozdíly. Tento předpoklad však nebyl potvrzen, z čehož vyplývá, že studenti vnímají kratom převážně jako prostředek pro relaxaci a zvládnutí každodenního stresu. Naše výsledky zcela nekorespondují s tvrzením Singha et al. (2014), kteří popisují, že u pravidelných uživatelů bývá kratom častěji užíván se záměrem potlačení abstinenčních příznaků a stresu, kdežto občasní konzumenti s touto látkou chtějí spíše experimentovat a krátkodobě si zlepšit náladu a výkonnost. Tento rozpor může být zapříčiněn odlišným kulturním či akademickým prostředím, ve kterém se nachází naši respondenti, nízkým zastoupením pravidelných uživatelů v našem dotazníkovém šetření nebo jinými specifiky vzorku, který zkoumáme.

V rámci šesté výzkumné otázky jsme se soustředili na účinky kratomu, které na sobě studenti pozorují. Pouhých 26 studentů, z celkového počtu odpovídajících, se domnívá, že jim kratom pomáhá ulevit od bolesti. O něco více studentů uvedlo, že jim kratom posiluje motivaci ke studiu (29 odpovědí), 39 dotazovaným kratom údajně snižuje stres, 43 na sobě pozoruje zlepšení schopnosti koncentrace a nejvíce zastoupenou skupinou jsou uživatelé, kteří mají pocit, že na ně kratom působí stimulačně a s jeho užíváním přichází nával energie (50 odpovědí). Hypotéza H_5 byla stanovena následovně: *Ve vnímání účinků kratomu mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli existuje statistický významný rozdíl.* Tento testovaný výrok byl však vyvrácen, protože statisticky významné odlišnosti se neprokázaly, tudíž můžeme říct, že subjektivně vnímané účinky kratomu bývají často podobné u obou zkoumaných skupin, nehledě na to, s jakou frekvencí je látka užívána. Závěry studie Veltriho a Grundmana (2019) ukazují na odlišnosti v subjektivním prožívání pocitu potlačení bolesti i euforie v rámci různých skupin konzumentů kratomu. Tento nesoulad mohl nastat v důsledku omezené velikosti námi zkoumaného vzorku i jeho odlišným kulturním kontextem a složením.

Závěrečné výzkumné otázky se soustředili na souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností. Co se týče subjektivního vnímání akademické úspěšnosti, většina studentů hodnotí svou úspěšnost ve studiu jako průměrnou nebo dobrou, méně respondentů

se zařadilo do kategorie podprůměrných nebo naopak vysoce úspěšných. Statistickou analýzou jsme však potvrdili hypotézu H_6 , že mezi vnímanou akademickou úspěšností a užíváním kratomu existuje u studentů humanitních oborů statisticky významná souvislost. Konkrétně **uživatelé kratomu hodnotí svou akademickou úspěšnost lépe než jedinci, kteří látku neužívají**. Tento vztah může být ukazatelem toho, že konzumace kratomu vskutku může ovlivnit to, jak studenti subjektivně hodnotí vlastní akademickou úspěšnost. Kromě toho také průměr známek za poslední semestr, tedy více objektivní indikátor, prokázal existenci statisticky významné souvislosti mezi užíváním kratomu a skutečným studijním prospěchem u studentů humanitně orientovaných oborů. Provedením chí-kvadrát testu bylo prokázáno, že rozdíly v průměru známek mezi uživateli a neuživateli jsou natolik významné, že mohla být zamítnuta nulová hypotéza ve prospěch alternativní $HA7$: *Mezi užíváním kratomu a skutečným prospěchem studentů humanitně orientovaných oborů existuje souvislost*. Testováním hypotézy jsme tedy došli ke stěžejnímu zjištění pro náš výzkum, že **studenti, kteří užívají kratom, mají za poslední semestr horší průměr známek než studenti, kteří kratom neužívají**. Tyto získané poznatky mohou korespondovat s některými již existujícími studiemi, konkrétně s tvrzením autora Whita (2019), že užívání kratomu, zejména pokud je konzumován v kratších časových intervalech a v kombinaci s většími dávkami, může negativně ovlivnit schopnost koncentrace a další kognitivní funkce, což může souviset i se zhoršenou studijní výkonností. Současně se také může objevit rozpor mezi objektivním prospěchem, kterého student skutečně dosáhl a subjektivně vnímanou akademickou úspěšností, při čemž důvodem mohou být již zmiňované povzbuzující účinky kratomu. Můžeme se tedy domnívat, že právě díky euforii a posílení sebedůvěr, které kratom způsobuje, má student tendenci nadhodnocovat se, a to i v oblasti akademických schopností.

6.1 Identifikace limitů výzkumu a návrhy pro praxi

V mnoha ohledech výsledky tohoto výzkumu korespondují s některými již existujícími studiemi, zaměřenými na užívání psychoaktivních látek v kontextu akademického prostředí. Zároveň však výsledky tohoto výzkumu odhalily nové poznatky v této problematice. V rámci zjištění odlišností, mezi studenty jiného pohlaví a různých ročníků, lze zdůraznit vliv socio-demografických faktorů na utváření vzorců a návyků konzumace kratomu. Můžeme se například domnívat, že vlivem některých z kulturních a genderových norem, dochází k ovlivnění postojů k experimentování s psychoaktivními látkami nebo k jejich užívání. Právě to může být jedna z možných interpretací zjištění, že muži mají vyšší míru užívání

kratomu než ženy. Vedle toho, odhalená variabilita v užívání mezi studenty jednotlivých ročníků, může souviset s procesem adaptace na studijní povinnosti a akademické nároky vysokoškolského studenta nebo měnícím se životním stylem jedince v průběhu jeho akademické dráhy.

Pozornost je vhodné věnovat především výsledku, kde bylo zjištěno, že studenti užívající kratom, v porovnání s neuživateli, sice hodnotí svou akademickou úspěšnost o něco pozitivněji, nicméně jejich skutečné studijní výsledky v posledním semestru jsou horší než u studentů, kteří nejsou konzumenti kratomu. Tento nesoulad můžeme interpretovat jako možný důsledek některých z účinků kratomu, kterými běžně jsou pocity euforie a zlepšení sebevědomí. Tyto indukované účinky mohou zkreslovat to, jakým způsobem jedinec při užívání kratomu vnímá a hodnotí některé své schopnosti. Tento výsledek se jeví jako klíčový ukazatel, který doporučujeme zohledňovat při plánování potencionálních preventivních strategiích a realizaci perspektivních podpůrných opatření se zaměřením na užívání psychoaktivních látek ve vysokoškolské prostředí.

Je však nezbytné, abychom zjištěné poznatky tohoto výzkumu interpretovali s ohledem na jeho určité limity. Tato omezení spatřujeme zejména v nízkém počtu respondentů. Například u hypotézy H_5 je nejvíce zřejmé, že nižší počet pravidelných uživatelů mohl přispět ke snížení šance zachytit případné rozdíly ve vnímaných účincích mezi pravidelnými a příležitostnými uživateli, které popisují autoři Veltri a Grundmann (2019). Můžeme se domnívat, že rozšíření vzorku dotazovaných nebo zapojení studentů s intenzivnější zkušeností s touto látkou by mohlo nabídnout hlubší vhled do fenoménu rozdílného prožívání jeho účinků. Data byla získána prostřednictvím sebereportovaných dotazníků. Touto metodou mohlo dojít ke zkreslení odpovědí subjektivním vnímáním respondentů. Dotazovaní mohli také vyplňovat dotazník způsobem tak, aby jejich odpovědi byly sociálně žádoucí, tedy v souladu se společenskými normami. Jedním z dalších omezení výzkumu mohla být také absence kontroly veškerých proměnných, které mohly hrát důležitou roli při sběru dat a vyhodnocování výsledků. Mezi tyto proměnné, řadíme například zdravotní stav, sociální zázemí a ekonomickou situaci každého dotazovaného jedince.

Tento výzkum byl realizován na konkrétní fakultě a možnost zobecnit tyto výsledky na širší vysokoškolskou populaci je omezená. Úzké zaměření naopak umožnilo hlubší a detailnější porozumění specifickým charakteristikám tohoto prostředí. Omezení vzorku na jednu fakultu může pomoci při tvorbě potenciálních informačních a preventivních opatření s ohledem na specifické potřeby studentů této vzdělávací instituce.

V rámci praktického přínosu může být výzkum impulzem k úvahám o zavádění preventivních intervencí v rámci akademického prostředí. Vzhledem k odhalené souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností je vhodné, aby se univerzitní management, poradenská zařízení a akademičtí pracovníci intenzivněji soustředili na studenty, kteří prokazují symptomy související s užíváním návykových látek. Doporučujeme rozvíjet holistické přístupy, které by spočívaly v realizaci informačních kampaní o možných hrozbách užívání kratomu a zároveň by podporovaly osobnostní růst, rozvíjely by sebedůvěru a kritické uvažování studentů a posilovaly by jejich zdravé studijní návyky. Opatření by měla spočívat v dlouhodobém monitorování vzdělávacích potřeb studentů a v poskytnutí cíleného poradenství.

S ohledem na skutečnost, že se mezi současnými odbornými zdroji objevují stále nové výzkumné poznatky a statistiky, které se zabývají tematikou konzumace kratomu, je žádoucí, aby další výzkumy pracovaly s rozmanitějším vzorkem respondentů napříč různým akademickým a geografickým prostředím. Také porovnání studií na mezinárodní úrovni by mohlo přispět k hlubšímu odhalení sociokulturních aspektů, které mají vliv na užívání kratomu, což by mohlo podpořit optimalizaci i účinnost metod preventivních zásahů. Je nezbytné zaměřit se u vysokoškolských studentů na prevenci proti patologickým vzorcům chování a na podporu jejich psychického a fyzického zdraví. Právě tyto vícerozměrné přístupy by tuto potřebu mohly skrze své účinné strategie naplnit.

Věříme, že tento výzkum může přinést užitek studentům humanitně orientovaných oborů, pedagogickým pracovníkům, ale i odborníkům, kteří pracují s problematikou užívání psychoaktivních látek. Výsledky této práce poukazují na souvislost užívání kratomu s akademickou, při čemž si tato otázka zaslouhuje pozornost odborníků jak ve zdravotnictví, tak i vzdělávacích institucích. Přejí bychom si, aby naše zjištěné poznatky podnítily rozvoj preventivních strategií, orientovaných na studenty se zvýšeným rizikem konzumace návykových substancí.

Je třeba neopomenout důležitost informovanosti studentů o kratomu, o jeho rizicích a možném dopadu na akademické úspěchy. Je třeba mít na paměti udržování well-beingu studentů a také podporu zdravého životního stylu, které mohou být klíčové pro zvládání překážek během studia a dosahování akademických cílů a výkonů. Doufáme, že tento výzkum bude sloužit jako apel na zodpovědnější a opatrnější přístup k experimentování i užívání návykových látek jako je kratom a v neposlední řadě také jako výzva k efektivnímu

systematickému posílení podpory pro studenty vysokých škol, což by mohlo přispět k jejich akademickému růstu, úspěchu a integrálnímu rozvoji.

ZÁVĚR

Realizací tohoto výzkumného šetření jsme získali výsledky, které umožnily nahlédnout na souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitně orientovaných oborů. Po provedení analýzy 226 dotazníku, které byly kompletně vyplněny, se ukázalo, že celková míra užívání kratomu mezi studenty humanitních oborů UTB ve Zlíně je poměrně nízká. Nejvíce početnou skupinou jsou totiž jedinci, kteří tuto látku nikdy nezkusili. I přesto se však objevily statisticky významné rozdíly v míře užívání v závislosti na pohlaví a výši ročníku, kdy studenti mužského pohlaví vykazovali vyšší míru užívání kratomu než studentky ženského pohlaví. Vysvětlením může být odlišný socio-kulturní přístup k užívání návykových látek mezi muži a ženami.

Provedením detailnější analýzy frekvence užívání kratomu, způsobu konzumace, preferované výše dávek a vnímaných účinků byly prokázány určité rozdíly v chování účastníků výzkumu. Byl odhalen zajímavý rozpor mezi subjektivním sebeoznačením „příležitostný“ nebo „pravidelný“ konzument a konkrétními uvedenými odpověďmi uživatelů o tom, v jaké frekvenci jej užívají. Tento rozpor, připisovaný tzv. „recall bias“, zdůrazňuje nutnost pečlivého a kritického přístupu při interpretaci sebereportovaných dat, protože subjektivní vnímání může systematicky zkreslovat skutečné chování.

Přínos této práce dále spočívá v potvrzení statisticky významné souvislosti mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností respondentů, kdy se tento vztah projevuje v subjektivním vnímání úspěšnosti, tak i v objektivních indikátorech. Toto zjištění poukazuje na možnost negativního vlivu užívání kratomu na kognitivní procesy studentů, a v důsledku toho i na jejich studijní výkon a úspěchy, což podporuje závěry některých empirických studií ze zahraničí.

Výsledky tohoto výzkumu je třeba vnímat v kontextu určitých metodologických omezení, jako je menší vzorek respondentů, spoléhání se na sebereportovaná data a omezená kontrola vnějších proměnných. Pro komplexnější uchopení dané problematiky se tak nabízí potřeba budoucích studií s rozsáhlejším designem a širším metodologickým záběrem.

Z hlediska praxe chceme získanými poznatky tohoto výzkumu apelovat na management univerzit, pedagogické pracovníky a centra pro poradenské služby, aby se zamysleli nad preventivními strategiemi, podporujícími zdravý životní styl studentů a jejich pozitivní studijní návyky. Pro efektivní prevenci a včasnou identifikaci potenciálních problémů je

nutné zajistit studentům přístup k relevantním informacím o rizicích spojených s konzumací psychoaktivních látek, jako je kratom.

Věříme, že tato práce umožní hlouběji proniknout do problematiky užívání kratomu a akademické úspěšnosti v prostředí humanitně orientovaných oborů. Výsledky předkládané práce mají potenciál obohatit teoretické diskuze a mohou představovat oporu při plánování a realizaci preventivních opatření, která by přispěla ke komplexnímu rozvoji osobnosti studenta a jeho dlouhodobé prosperitě na akademické dráze.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BORSARI, Brian a CAREY, Kate B., 2001. Peer influences on college drinking: A review of the research. Online. *Journal of Substance Abuse*. Roč. 13, č. 4, s. 391–424. Dostupné z: [https://doi.org/10.1016/S0899-3289\(01\)00098-0](https://doi.org/10.1016/S0899-3289(01)00098-0). [cit. 2025-03-12].
- [2] CATALANO, Richard; HAGGERTY, Kevin; OESTERLE, Sabrina; FLEMING, Charles a HAWKINS, J David, 2004. The importance of bonding to school for healthy development: findings from the Social Development Research Group. Online. *Journal of School Health*. Roč. 74, č. 7, s. 252–261. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2004.tb08281.x>. [cit. 2025-02-26].
- [3] Centrum sociálních služeb Praha. *Pražské centrum primární prevence*. Online. CSS Praha. ©2025. Dostupné z: <https://www.csspraha.cz/prazske-centrum-primarni-prevence>. [cit. 2025-03-13].
- [4] CINOSI, Eduardo et al, 2015. Following "the Roots" of Kratom (*Mitragyna speciosa*): The Evolution of an Enhancer from a Traditional Use to Increase Work and Productivity in Southeast Asia to a Recreational Psychoactive Drug in Western Countries. Online. *Biomed Research International*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1155/2015/968786>. [cit. 2025-01-15].
- [5] COUGHLIN, S. S., 1990. Recall bias in epidemiologic studies. Online. *Journal of Clinical Epidemiology*. Roč. 43, č. 1, s. 87-91. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/2319285/>. [cit. 2025-04-15].
- [6] ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE, 2022. *Společné znaky vzdělávání v úspěšných základních školách. Tematická zpráva*. Dostupné také z: [https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava--Spolecne-znaky-vzdelavani-v-\(1\)](https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava--Spolecne-znaky-vzdelavani-v-(1)).
- [7] HAINES, Michael, 1996. *A Social Norms Approach to Preventing Binge Drinking at Colleges and Universities*. The Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Prevention. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/237503478_A_Social_Norms_Approach_to_Preventing_Binge_Drinking_at_Colleges_and_Universities.
- [8] HASSAN, Zurina et al, 2013. From Kratom to mitragynine and its derivatives: physiological and behavioural effects related to use, abuse, and addiction.

- Online. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. Roč. 37, č. 2, s. 138-151. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2012.11.012>. [cit. 2025-01-18].
- [9] HŘEBÍČEK, Libor, 2000. Vědní a aplikační tvář sociální pedagogiky. In: *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitná disciplína*. Brno: Institut mezioborových studií, s. 7-16. ISBN 80-90-2936-0-3.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [11] *Implementace preventivních strategií a programů: online vzdělávání*. Online. IPrev.cz. ©2025. Dostupné z: <https://www.iprev.cz/implementace-preventivnich-strategii-a-programu-online-vzdelavani/>. [cit. 2025-03-13].
- [12] KOMENSKÝ, Jan Amos a , 1948. *Didaktika velká*. 3. vydání. Brno: Komenium. Kn-0201.206. Z lat. přel. Augustin Krejčí ; překl. revidoval a úvod i poznámky napsal Josef Hendrich.
- [13] *Kratom*, 2008. Online. Policie České republiky. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/kratom.aspx>. [cit. 2025-01-09]
- [14] *Kratom*, 2011. Online. Šance dětem. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kratom>. [cit. 2025-01-05].
- [15] KŘEMÉNKOVÁ, Lucie; PUGNEROVÁ, Michaela a DOBEŠOVÁ CAKIRPALOGLU, Simona, 2019. Souvislosti mezi úzkostností a akademickou úspěšností u vysokoškolských studentů učitelských oborů. Online. *Celoživotní vzdělávání – celoživotní vzdělávání*. Roč. 9, č. 3, s. 7-22. Dostupné z: https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20190903007.pdf. [cit. 2025-02-06].
- [16] KUMPFER, Karol a ALVARADO, Rose, 2003. Family-strengthening approaches for the prevention of youth problem behaviors. Online. *American Psychologist*. Roč. 58, č. 6-7, s. 457–465. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.6-7.457>. [cit. 2025-02-24].
- [17] LARIMER, Mary E. a CRONCE, Jessica M., 2007. Identification, prevention, and treatment revisited: individual-focused college drinking prevention strategies 1999-2006. Online. *Addictive Behaviors*. Roč. 32, č. 11, s. 2439-68. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17604915/>. [cit. 2025-04-10].

- [18] MARSH, Herbert W. a O'MARA, Amy J., 2008. Self-concept theory, measurement and research into practice: The role of self-concept in educational psychology. *British Journal of Educational Psychology*. Roč. 78, č. 3, s. 325-352.
- [19] MIOVSKÝ, Michal; GABRHELÍK, Roman; CHARVÁT, Miroslav; ŠŤASTNÁ, Lenka; JURYSTOVÁ, Lucie et al., 2015. *Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících*. Vydala Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze. ISBN 978-80-7422-395-2.
- [20] *Návrh znalostního standardu absolventů VOV pro odbornou oblast humanitní*, 2019. Koncepční materiál pro tvorbu a hodnocení vzdělávacích programů. Ostrava: Vyšší odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky PRIGO, Vyšší odborná škola publicistiky, Evangelikální teologický seminář – Vyšší odborná škola teologická a sociální.
- [21] NATION, Maury; CRUSTO, Cindy; WANDERSMAN, Abraham; KUMPFER, Karol; SEYBOLT, Diana et al., 2003. What works in prevention: Principles of effective prevention programs. Online. *American Psychologist*. Roč. 58, č. 6-7, s. 449-456. Dostupné z: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.6-7.449>. [cit. 2025-02-26].
- [22] *National Institute on Drug Abuse (NIDA)*, b. r.. Online. National Institutes of Health. Dostupné z: <https://www.nih.gov/about-nih/what-we-do/nih-almanac/national-institute-drug-abuse-nida>. [cit. 2025-04-10].
- [23] ORTE, Carmen; AMER, Joan; GOMILA, Antoni M. a PASCUAL, Bàrbara, 2022. European Prevention Curriculum (EUPC) and Universal Treatment Curriculum (UTC) in a Master's Degree in Addictions. Online. *Adiktologie*. Roč. 22, č. 1, s. 7-12. Dostupné z: <https://doi.org/10.35198/01-2022-001-0006>. [cit. 2025-03-13].
- [24] PERKINS, H. W. a BERKOWITZ, A. D., 1986. Perceiving the community norms of alcohol use among students: some research implications for campus alcohol education programming. Online. *International Journal of the Addictions*. Roč. 21, č. 9-10, s. 961–976. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/3793315/>. [cit. 2025-04-10].
- [25] PESTALOZZI, Johann Heinrich, 1903. *Jádro ze spisu Jana Jindřicha Pestalozziho Jak Gertruda učí své děti: 1801*. Praha: E. Beaufort. ISBN C 346,372.

- [26] PLAČKOVÁ, Martina a KASAL, Matěj, 2022. Kratom: slibný lék, nebo nebezpečná droga? Online. *Česká a slovenská psychiatrie*. Roč. 118, č. 5, s. 204-209. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=1492>. [cit. 2025-01-15].
- [27] POHANKA, Miroslav a FUSEK, Josef, 2023. Kratom a jeho působení na organizmus. Online. *Military Medical Science Letters*. Roč. 92, č. 4, s. 145-152. Dostupné z: <https://doi.org/10.31482/mmsl.2023.001>. [cit. 2025-01-15].
- [28] PROZIALECK, Walter; JIVAN, Jateen a ANDURKAR, Shridhar, 2012. Pharmacology of kratom: an emerging botanical agent with stimulant, analgesic and opioid-like effects. Online. *Journal of the American Osteopathic Association*. Roč. 112, č. 12, s. 792–799. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23212430/>. [cit. 2025-02-18].
- [29] ROUSSEAU, Jean Jacques, 1907. *Emil, čili, O výchování*. Olomouc: Fr. Bayer a Boh. Smutný.
- [30] SINGH, Darshan; MÜLLER, Christian P. a VICKNASINGAM, Balasingam K., 2014. Kratom (*Mitragyna speciosa*) dependence, withdrawal symptoms and craving in regular users. Online. *Drug and Alcohol Dependence*. Roč. 139, s. 132-137. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0376871614007935?via%3Dihub>. [cit. 2025-01-09].
- [31] STRAKOVÁ, Jana; SIMONOVÁ, Jaroslava a GREGER, David, 2019. Faktory ovlivňující přechod žáků do středoškolských maturitních oborů. Online. *Pedagogika*. Roč. 69, č. 2, s. 113–130. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/368137928_Faktory_ovlivnujici_prechod_zaku_do_stredoskolskych_maturitnich_oboru. [cit. 2025-02-05].
- [32] ŠEJVL, J., 2018. Právní možnosti testování žáků a studentů při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou ve škole a školském prostředí. Online. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*. Roč. 1, č. 2, s. 86-92. Dostupné z: <https://www.aplp.cz/pravni-moznosti-testovani-zaku-a-studentu-pri-duvodnem-podezreni-na-ovlivneni-navykovou-latkou-ve-skole-a-skolskem-prostredi/>. [cit. 2025-04-10].
- [33] *Školní prevence v adiktologii*, 2025. Online. In: *Klinika adiktologie*. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/skolni-prevence-v-adiktologii-1>. [cit. 2025-02-18].

- [34] VELTRI, Charles a GRUNDMANN, Oliver, 2019. Current perspectives on the impact of Kratom use. Online. *Substance Abuse and Rehabilitation*. Roč. 10, s. 23-31. Dostupné z: <https://doi.org/10.2147/SAR.S164261>. [cit. 2025-01-18].
- [35] VOSTŘELOVÁ, Zuzana; VAJDLOVÁ, Monika; VACEK, Jaroslav a MRAVČÍK, Viktor, 2021. Užívání a informovanost o kratomu: dotazníková šetření mezi vysokoškolskými studenty. Online. *Adiktologie v preventivní a léčebné praxi*. Roč. 4, č. 3, s. 142-148. Dostupné z: <https://doi.org/10.35198/APLP/2021-003-0001>. [cit. 2025-01-05].
- [36] WHITE, Michael, 2019. Pharmacologic and clinical assessment of kratom: An update. Online. *American journal of health-system pharmacy*. Roč. 76, č. 23, s. 1915–1925. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ajhp/zxz221>. [cit. 2025-02-17].
- [37] *Zákon umožňující regulaci psychoaktivních látek vstoupil v platnost. Účinnosti nabude 1. ledna 2025*, 2024. Online. Ministerstvo zdravotnictví. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/tiskove-centrum-mz/zakon-umoznujici-regulaci-psychoaktivnich-latek-vstoupil-v-platnost-ucinnosti-nabude-1-ledna-2025/>. [cit. 2025-01-09].

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Věk	48
Graf 2 - Pohlaví.....	49
Graf 3 - Ročník studia.....	50
Graf 4 - Povědomí o kratomu	51
Graf 5 - Užívání kratomu	51
Graf 6 - Frekvence užívání.....	52
Graf 7 - Způsob užívání	53
Graf 8 - Dávka kratomu	54
Graf 9 - Účinky kratomu.....	55
Graf 10 - Motivace k užívání	56
Graf 11 - Negativní dopady	57
Graf 12 - Vnímaná akademická úspěšnost.....	58
Graf 13 - Průměr známek.....	59
Graf 14 - Vliv na studijní výkon	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Struktura základního souboru.....	46
Tabulka 2 - Míra užívání kratomu	61
Tabulka 5 - Pohlaví a užívání kratomu	61
Tabulka 6 - Frekvence užívání kratomu	63
Tabulka 7 - Způsob konzumace kratomu	64
Tabulka 8 - Výše dávek kratomu	64
Tabulka 9 - Dávka a typ uživatele	65
Tabulka 10 - Pozor. a oč. četnosti.....	66
Tabulka 11 - Motivace a typ uživatele.....	67
Tabulka 12 - Pozor. a oč. četnosti.....	67
Tabulka 13 - Základní údaje o účincích dle typu uživatele	68
Tabulka 14 - Kontingenční tabulka pozorovaných četností	69
Tabulka 15 - Očekávané četnosti.....	70
Tabulka 16 - Sebehodnocení a užívání	71
Tabulka 17 - Pozor. a oč. četnosti.....	71
Tabulka 18 - Průměr a užívání.....	72
Tabulka 19 - Pozor. a oč. četnosti.....	73

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

6.2 Seznam použitých symbolů

O – pozorovaná četnost

E – očekávaná četnost

n – celkový počet pozorovaných jednotek (studentů)

χ^2 – testová statistika chí-kvadrát, vypočítaná podle vzorce

df – stupně volnosti (degrees of freedom), kde $df = (R-1) \times (C-1)$

R – počet řádků v tabulce

C – počet sloupců v tabulce

α – hladina významnosti (např. 0,05)

SE – standardní chyba (standard error)

Z – hodnota statistiky u z-testu

p – podíl (pravděpodobnost, např. p_1 , p_2 pro jednotlivé skupiny)

H_0 – nulová hypotéza

H_A – alternativní hypotéza

6.3 Zkratky

VO – výzkumná otázka

H – hypotéza (např. H_0 , H_a)

Z-test – oboustranný z-test pro porovnání dvou podílů

SE – standardní chyba (viz výše)

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Souvislost užívání kratomu s akademickou úspěšností

Prosím o vyplnění anonymního dotazníku k mé diplomové práci. Zkoumá souvislost mezi užíváním kratomu a akademickou úspěšností studentů humanitních oborů. Dotazník je krátký, dobrovolný a jeho výsledky mohou přispět k lepšímu pochopení tohoto tématu.

Prosím, odpovídejte pravdivě. Děkuji za Váš čas!

1 Věk

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 18-20 let ☐ 21-23 let ☐ 24-26 let ☐ 27 let a více

2 Pohlaví

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Žena ☐ Muž
☐ Jiné (prosím uveďte)

3 Ročník studia

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ 1. ročník bakalářského studia	☐ 2. ročník bakalářského studia	☐ 3. ročník bakalářského studia	☐ 1. ročník navazujícího magisterského studia
☐ 2. ročník navazujícího magisterského studia	☐ 1. ročník magisterského studia	☐ 2. ročník magisterského studia	☐ 3. ročník magisterského studia
☐ 4. ročník magisterského studia	☐ 5. ročník magisterského studia		
☐ Jiný (prosím uveďte)	____		

4 Znáte kratom?

Nápověda k otázce: *Pokud ne, prosím přejděte na otázku č. 12*

- ☐ Ano ☐ Ne

5 Užíváte Kratom?

Nápověda k otázce: *Pokud ne, prosím přejděte na otázku č. 12*

- ☐ Ano, pravidelně ☐ Ano, občas ☐ Zkusil/a jsem ho, ale neužívám ho pravidelně ani občas ☐ Ne

6 Jak často užíváte Kratom?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Denně ☐ Několikrát týdně ☐ Několikrát měsíčně ☐ Méně často

7 Jaký způsob užívání preferujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Prášek ☐ Čaj ☐ Kapsle
☐ Jiný (prosím uveďte)

8 Jaká je obvyklá dávka při jednom užití?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Méně než 2 g ☐ 2-5 g ☐ 5-7 g ☐ Více než 7 g

9 Jaké účinky kratomu pociťujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ☐ Zlepšení koncentrace ☐ Snížení stresu ☐ Stimulace energie ☐ Uvolnění bolesti ☐ Posílení motivace k učení
☐ Jiné (prosím uveďte)

10 Jaké jsou vaše hlavní důvody pro užívání kratomu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Akademické zlepšení ☐ Zvládání stresu ☐ Relaxace
☐ Jiný (prosím uveďte)

11 Zaznamenali jste jakékoliv negativní dopady užívání kratomu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Ne, žádné negativní dopady jsem nezaznamenal/a	☐ Ano, fyzické obtíže (např. nevolnost, zvracení, bolest hlavy, problémy s trávením, únava)	☐ Ano, psychické obtíže (např. úzkost, nervozita, změny nálad, potíže se soustředěním, podrážděnost, nespavost)	☐ Ano, zhoršení akademické výkonnosti (např. horší soustředění při studiu, pokles známek, problémy s plněním studijních povinností)
☐ Ano, vznik návyku (např. potřeba zvyšovat dávku, pocity závislosti, obtížné vysazování)	☐ Ano, sociální dopady (např. konflikty s rodinou/přáteli, změny v sociálním životě, finanční problémy kvůli nákupu kratomu)		
☐ Ano, jiné (prosím uveďte)	____		

12 Jak hodnotíte svou akademickou úspěšnost?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Velmi dobrá ☐ Dobrá ☐ Průměrná ☐ Podprůměrná ☐ Špatná

13 Jaký byl váš průměr známek za poslední semestr?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 1,0–1,5 ☐ 1,6–2,0 ☐ 2,1–2,5 ☐ 2,6–3,0 ☐ Horší než 3,0

14 Máte pocit, že užívání kratomu ovlivňuje váš studijní výkon?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Ano, pozitivně ☐ Ano, negativně ☐ Ne, nemá vliv ☐ Kratom neužívám